

curier economic legislativ

MECANISMUL ECONOMICO-FINANCIAR AL ÎNTRERINDERII

În numărul 23 al Suplimentului revistei noastre am publicat prima parte a documentarului cu titlul de mai sus, în care au fost tratate principalele aspecte privind conceptul de mecanism economic, conducerea și autogestiunea întreprinderilor.

Continuăm să publicăm în acest număr alte componente ale mecanismului economic-financiar.

4. MECANISMUL DE APROVIZIONARE ȘI DE COMERCIALIZARE A MĂRFURILOR

4.1. Mecanismul de aprovizionare tehnico-materială

Pentru ca un mecanism de aprovizionare a întreprinderilor industriale cu materii prime, subansamble, piese de schimb etc., să fie eficace trebuie să răspundă la unele deziderate economice: planul de aprovizionare și contractele încheiate să fie perfect corelate cu planul de producție, atât în ce privește cantitatea și calitatea, cât și a termenelor de livrare; drumul furnizor-beneficiar să fie cel mai scurt posibil, deci, cu limitarea la maximum a depozitelor intermediare; modificarea planurilor de producție să se repercuteze prompt în modificarea corespunzătoare a planului și a contractelor de livrare, astfel încât să nu creeze neajunsuri furnizorilor, dar să se evite și formarea de stocuri supranormative la beneficiari.

Practica întreprinderilor noastre demonstrează că aceste deziderate sînt greu de realizat.

a) **Planul de aprovizionare.** Funcțiile, structura și resursele sînt concis înscrise în Legea nr. 14/1971, art. 92: „Planul de aprovizionare tehnico-materială asigură baza materială necesară îndeplinirii sarcinilor și obiectivelor planului național unic de dezvoltare economică-socială, în condițiile fundamentării consumurilor prin norme și normative, corelate cu structura fizică a producției, precum și a resurselor materiale refofosibile, a întregului potențial tehnico-productiv, încadrării în normele de stoc, stabilirii unor rezerve de plan care să permită desfășurarea continuă a proceselor productive”.

Din corelarea textului citat cu alte norme de drept economic desprindem următoarele:

— la baza planului de aprovizionare stă structura fizică a producției și normele și normativele de consum corespunzătoare acestei structuri; fiecare unitate economică are obligația să elaboreze un program de reducere a consumurilor normate;

— la definitivarea planurilor se au în vedere stocurile perioadei anterioare și normele de stoc, care să permită desfășurarea continuă a producției;

— elementele fundamentale ale planului de aprovizionare se concretizează în **balanțe materiale** — centralizate la nivelul coordonatorilor de balanțe — și se elaborează pentru principalele produse, iar prevederile acestora se transmit furnizorilor și beneficiarilor prin instrumentele denumite repartiții.

b) **Balanțele materiale — repartiții.** Așa cum am arătat, balanțele materiale constituie instrumente de planificare care sînt o parte integrantă a sistemului general de balanțe. Pentru a se realiza o concordanță deplină între cererile formulate de beneficiari și între posibilitățile de producție și pentru a se asigura o legătură între planul național unic și contractele economice, a fost reglementată obligativitatea elaborării de balanțe materiale, funcția lor fiind aceea de a asigura un echilibru dinamic și permanent între resurse și necesar. Prin mijlocirea balanțelor materiale se asigură, pe de o parte, încărcarea optimă a capacităților de producție, dimensionarea strictă a importurilor, iar pe de altă parte utilizarea cât mai eficientă a resurselor materiale pentru consum.

Produsele pentru care se elaborează balanțe materiale, coordonatorii de balanțe, precum și competențele de aprobare a acestora se stabilesc prin hotărîre a Consiliului de Miniștri, la propunerea M.A.T.M și C.S.P.

Repartițiile constituie acte de planificare, cu funcția de a transmite prevederile din balanțele materiale, părților interesate, în vederea încheierii contractelor; în acest scop trebuie să conțină — sub sancțiunea pierderii calității de acte de planificare, devenind simple comunicări scrise — următoarele două elemente esențiale:

— nominalizarea furnizorilor și a beneficiarilor efectivi, în cuprinsul actului; această prevedere a Legii nr. 14/1971 (art. 100) urmărește să înlăture practica emiterii de repartiții pe beneficiarii centrali de plan, care, la rîndul lor, să defalce cantitățile alocate pe întreprinderile efectiv beneficiare;

— înscrierea produselor cu precizarea cantităților și a calității, pe an și trimestre, cu respectarea strictă a prevederilor din balanțe materiale.

Ați balanțele materiale, cât și repartițiile nu pot fi modificate pentru perioade de plan expirate

c) **Raporturi contractuale.** Pentru realizarea efectivă a aprovizionării în cadrul actualului mecanism, contractele se încheie:

Supliment la

nr. 25 1982

Revista
ECONOMICA

— pentru cantitățile vagonabile, prin livrări directe de la producători sau, după caz, de la punctul de frontieră la consumatorul efectiv ;

— pentru cantități nevagonabile prin rețeaua de baze a Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe și prin bazele specializate ale ministerelor și centralelor pentru anumite materiale.

Față de faptul că nu pentru toate produsele se elaborează balanțe materiale, urmate de repartiții, normele de drept prevăd că raporturile contractuale de livrare se încheie :

— pe baza repartițiilor emise de coordonatorii de balanțe în cazul produselor înscrise în nomenclatorul stabilit în acest scop ;

— prin comenzi adresate direct furnizorilor, pentru acele produse care nu fac obiectul repartițiilor.

4.2. Mecanismul de comercializare a mărfurilor

Comercializarea mărfurilor produse de întreprinderi se realizează pe trei fluxuri principale: a) comercializarea pentru consumul industrial și pentru alte nevoi ale organizațiilor socialiste; b) comercializarea pentru fondul pieței, mărfurile fiind destinate consumului individual; c) comercializarea prin export. Corespunzător acestor fluxuri de comercializare, întreprinderile producătoare intră în raporturi contractuale prin utilizarea de contracte economice de categorii diferite, adecvate condițiilor și activităților economice ce se desfășoară.

a) Comercializarea cu destinație de aprovizionare tehnico-materială a întreprinderilor beneficiare. Comercializarea pentru consumul industrial și cu alte destinații, cum ar fi investiții, reparații capitale, întreținere etc., se realizează având ca beneficiari :

— întreprinderile și celelalte organizații socialiste consumatoare finale, în cazul produselor vagonabile și a mașinilor și utilajelor (care, potrivit art. 108, din Legea nr. 14/1971 nu pot fi derulate prin bazele de aprovizionare);

— bazele de aprovizionare, pentru acele produse prevăzute în nomenclatorul elaborat în acest scop.

Pentru comercializarea mărfurilor pe acest flux, întreprinderile producătoare încheie cu cele beneficiare contracte economice de livrări :

— pe perioada planului cincinal sau pe o perioadă mai îndelungată, care se adaptează anual ;

— pe termene mai scurte sau, în cazuri excepționale, prin folosirea comenzilor urmate de livrarea din stoc.

Natura produselor și importanța lor în procesul de producție — materii prime, utilaje, combustibili etc. — determină ca încheierea contractelor de livrare din această categorie să se facă, în principal, în baza repartițiilor emise de către coordonatorii de balanțe; pentru anumite produse, pentru care nu se întocmesc balanțe și, deci, nu se emit repartiții, relațiile de livrare se fundamentează numai pe contracte care se încheie prin acordul direct al părților, manifestat prin comandă urmată de proiectul de contract semnat de părți, sau numai prin confirmarea scrisă a acesteia.

Raportul dintre reperele care se contractează în baza repartițiilor și cele pentru care contractele se încheie direct între producători și beneficiari, fără vreo intervenție a organelor de planificare indică gradul de centralizare, sau de descentralizare, a mecanismului de aprovizionare, la un moment dat.

b) Comercializarea pentru fondul pieței. Mărfurile destinate fondului pieței, sub aspectul fluxului pe care îl urmează, se comercializează de către întreprinderile producătoare prin două modalități :

— către beneficiari intermediari — întreprinderi comerciale cu ridicata — care formează loturile comerciale și le livrează comerțului cu amănuntul; sub această formă se comercializează produsele industriei ușoare, metalo-electrice, unele mărfuri ale industriei alimentare etc.;

— direct către unitățile comerțului cu amănuntul, în cazul mărfurilor preambalate de producători, în această categorie intrând o gamă largă de mărfuri alimentare (lapte, piine etc.).

Raporturile contractuale dintre întreprinderile producătoare și cele beneficiare au la bază contracte economice de livrare, cu următoarele particularități față de cele arătate mai sus :

— ca regulă generală fondul de marfă este coordonat central de către organele industriei și ale comerțului, fiind supus repartițiilor emise în baza balanțelor materiale astfel definite;

— pentru articolele supuse modelului sau cele sezoniere se utilizează contracte cadru potrivit art. 18 din Legea nr. 71/1969, cu determinarea specificațiilor (modele, poziții coloristice, mărimi etc.) pe sezoane: toamnă-iarnă, primăvară-vară;

— pentru articolele nesupuse influenței modelului (mărfuri de uz gospodăresc, metalo-casnice, sticlărie etc.) se încheie contracte pe perioade anuale de plan, cu detalierea tuturor specificațiilor.

Subliniem că încheierea contractelor este precedată de prezentări sezoniere a articolelor de modă și anuale pentru celelalte mărfuri, organizate pe plan centralizat.

c) Comercializarea prin export. În funcție de obiectul activității întreprinderilor, acestea își comercializează o parte mai mare sau mai mică din mărfurile produse prin export.

Constituind o secțiune importantă în balanțele materiale ale coordonatorilor și în aceeași măsură, în bugetul de venituri și cheltuieli și în planul de încasări și plăți valutare ale întreprinderilor producătoare, mărfurile destinate exporturilor se comercializează, în toate cazurile numai prin întreprinderile de comerț exterior :

— ca regulă generală, în baza contractelor economice de comision ;

— în cazurile limitativ arătate de Legea nr. 12/1980, în baza contractelor economice de livrări pentru export.

Așadar, potrivit mecanismului actual de export întreprinderile producătoare de mărfuri destinate piețelor externe nu intră direct în raporturi comerciale cu parteneri externi, contractele comerciale de vânzare internațională fiind încheiate de către întreprinderile de comerț exterior în nume propriu, dar în contul producătorilor. Acest lucru se datorează contractului economic de comision, prin care întreprinderile producătoare — comitente — dau mandat întreprinderilor de comerț exterior — comisionare — să încheie contracte externe de export în numele lor propriu, dar în contul comitentului.

Adaptarea, ca regulă generală, a mecanismului de export bazat pe contractul economic de comision a fost impusă de necesitatea generalizării autogestiei întreprinderilor industriale; încheindu-se contractele comerciale externe în contul acestora, întreprinderile producătoare de mărfuri pentru export încasează în lei numai contravaloarea valutei intrate. Pe această cale, producătorii sînt confrunțați direct cu piața internațională, își verifică competitivitatea.

4.3. Stocurile supranormative

În activitatea de aprovizionare și de comercializare a mărfurilor, cu toate măsurile de normare a consumurilor, din diferite motive — realizarea de economii, folosirea de înlocuitori ai unor materiale deficitare, schimbări în structura producției ș.a. — pot să apară situații în care unele produse contractate nu mai sînt necesare beneficiarilor, iar altele aprovizionate devine disponibile. Pentru preîntîmpinarea fabricării celor care nu mai sînt ne-

cesare și pentru lichidarea stocurilor devenite disponibile, Legea nr. 14/1971 stabilește, prin art. 111—118, măsurile legale de urmat, pe care le vom prezenta în cele ce urmează.

a) **Preîntâmpinarea formării de stocuri supranormative la produsele care se contractează pe bază de repartiții.** În situațiile în care întreprinderile beneficiare constată că unele produse pentru care se elaborează balanțe materiale nu le mai sînt necesare, au dreptul, și obligația, să transmită organului ierarhic superior cereri fundamentate de renunțare, cu respectarea următoarelor termene:

— pentru mașini, utilaje și instalații de serie, organe de ansamblare, scule, împletituri și țesături din sîrmă, cabluri și conductori electrici, rulmenți, armături, produse electrotehnice și electronice, în termen de 90 zile înainte de începerea trimestrului în care este prevăzută livrarea;

— pentru materiile prime, materiale și alte produse, termenul de transmitere a renunțărilor este de cel puțin 60 zile înainte de începerea trimestrului în care este prevăzută livrarea;

— paralel cu aceste renunțări remise organului ierarhic superior, întreprinderile beneficiare transmit aceleași renunțări și coordonatorilor de balanțe, care conțin în plus și precizarea modificărilor specificațiilor;

— în cazul în care contractarea livrărilor s-a făcut cu bazele de aprovizionare, termenele sînt mai mici, respectiv 75 zile și 45 zile.

În baza renunțărilor făcute de beneficiari, organele ierarhic superioare și coordonatorii de balanțe operează redistribuirii, iar în baza noilor acte de planificare — repartiții sau anulări — se adaptează corespunzător contractele, fără penalități.

b) **Preîntâmpinarea formării de stocuri supranormative la produsele care se contractează fără repartiții.** În situația în care unitățile beneficiare, din motive întemelte, nu mai au nevoie de unele produse contractate și pentru care nu se emit repartiții, respectiv pentru care nu se întocmesc balanțe materiale în lumina art. 111, alineat ultim, din Legea nr. 14/1971, „modificarea contractelor se va face prin acordul de voință al părților contractante, potrivit legii”. Cum legea nu dă o soluție pentru cazurile în care furnizorul refuză să-și dea acordul, credem că problema trebuie rezolvată încă în faza precontractuală; avem în vedere includerea unor clauze contractuale prin care să se stabilească dreptul beneficiarului de a face renunțări direct la furnizor în termene similare celor arătate mai sus (pentru ipoteza aprovizionărilor prin baze), respectiv cu 40—50 zile înainte de trimestrul în care ar urma să se facă livrarea.

c) **Valorificarea stocurilor supranormative formate.** Cu toate măsurile de prevedere, inclusiv renunțările făcute în termenele mai sus arătate, pe parcursul executării contractelor apar unele situații, obiective sau subiective, care generează stocuri de produse disponibile sau fără mișcare. Pentru lichidarea unor asemenea stocuri Legea nr. 14/1971, art. 117 prevede următoarele:

— întreprinderile care dețin stocuri de produse disponibile au obligația ca pînă la data de 15 ale lunii următoare formării lor să le comunice bazelor de aprovizionare tehnico-materială din subordinea M.A.T.M. dacă stocurile sînt constituite din produse de uz general, sau bazele departamentale specializate, pentru produsele specifice;

— bazelor în cauză le revine obligația să asigure redistribuirea directă, de la deținătorul acestor stocuri sau, după caz, să le preia în depozite proprii, în termen de 20 zile, prin contract (confirmarea scrisă a ofertei de preluare) și pe bază de certificat de calitate;

— stocurile de produse preluate de baze vor fi creditate cu dobîndă curentă, urmînd ca creditele să fie rambursate pe măsura valorificării produselor în cauză operațiuni care poate dura maximum doi ani de la data acordării acestora.

Observăm că normele de drept invederate mai sus dau soluții numai pentru materialele de uz general și pentru cele specifice, care se aprovizionează prin bazele departamentale. În practică, apar situații în care stocurile sînt constituite prin produse care nu sînt preluate de baze cum sînt cele aprovizionate fără repartiții și unele mașini și utilaje. Întrebarea care se pune: Cum se valorifică asemenea stocuri disponibile?

Răspunsul credem că trebuie căutat în principiile auto-gestiunii economico-financiare, potrivit cărora întreprinderile sînt obligate să ia toate măsurile pentru diminuarea oricăror cheltuieli nejustificate. Or, imobilizarea de fonduri și cheltuieli cu depozitarea stocurilor disponibile nu pot avea nici o justificare. Ca urmare, asemenea stocuri trebuie valorificate pe toate căile legale, printre care ofertarea lor prin publicitate se dovedește o cale eficientă, oferta deținătorilor fiind receptată simultan de un număr mare de beneficiari potențiali.

5. MECANISMUL DECONTĂRIILOR BANCARE

5.1. Modalități și instrumente de decontare

Între unitățile economice decontarea obligațiilor reciproce de plată se realizează, ca regulă generală, pe cale scripturală, prin virarea sumelor din contul plătitorului, în cel al primitivului — beneficiarul plății.

a) **Noțiunea de cont bancar.** Contul contabil este definit ca fiind un sistem special de evidență care are două părți constitutive — debit și credit —, în care se fac înregistrări ce pot diminua sau majora un anumit element patrimonial, reflectînd dinamic valoarea acestuia. Plecînd de la această definiție, arătăm că un cont bancar funcționează după același principiu — debitare și creditare —, reflectînd în orice moment disponibilitățile bănești ale titularului aflate la bancă, sau datoriile față de aceasta, și în care operațiunile de debitare și de creditare se fac prin virament sau prin depuneri sau ridicări de numerar, în baza instrumentelor de plată emise fie de plătitor, fie de beneficiar.

Funcțiile conturilor bancare pot fi astfel sintetizate: de păstrare a disponibilităților bănești ale întreprinderii; de a reflecta creditele obținute, încasările și plățile efectuate prin virament; de a facilita controlul asupra modului de administrare a mijloacelor bănești.

Pentru a răspunde acestor funcții, fiecare unitate economică are deschis la bancă un cont curent și mai multe conturi de împrumuturi cu destinație specială pe care le vom analiza într-o secțiune viitoare.

b) **Noțiunea de virament.** Operațiunea de debitare a contului curent bancar — care din punct de vedere al întreprinderii titulare înseamnă o creștere a activului, respectiv a mijloacelor circulante — și de creditare — a acestuia — care înseamnă o diminuare a aceluiași mijloc — se realizează prin viramente.

Cu alte cuvinte, **viramentul bancar** este o tehnică specifică financiar-contabilă utilizată pentru transferul scriptural dintr-un cont al unui titular (ordonator) a unei sume determinate, în contul unei alte persoane care este beneficiarul operațiunii. Așadar, viramentul constă dintr-o operațiune contabilă prin care, la ordinul titularului unui cont, se înscrie în debitul contului său suma ordonată, prin creditarea unui alt cont indicat de către acesta; viramentul poate fi privit, deci, ca un transfer de valori, fără deplasarea efectivă a numerarului, plata sau încasarea efectuîndu-se numai scriptural.

Decontarea obligațiilor de plată pe calea viramentului poate fi realizată prin două modalități: prin acceptarea plății; prin asigurarea cu anticipație a sumelor necesare efectuării plății.

c) **Modalitatea de plată prin acceptarea plății — instrumente folosite.** Potrivit pct. 42 din Normele metodologice privind efectuarea plăților între unitățile socialiste, nr. 2/1980 (pe care în cadrul acestei secțiuni le vom denumi abreviat, Normele nr. 2/1980) „acceptarea este forma de de-

contare prin care plățile între unitățile socialiste se efectuează pe baza consimțământului plătitorului (debitorului), dat prin depunerea la bancă a documentelor de decontare emise de acesta, sau prin acceptarea plății documentelor emise de creditor". Observăm că textul citat include în forma de plată prin acceptare atât instrumentele de plată care sînt emise din inițiativa plătitorului, cît și acelea emise de creditor.

Față de faptul că plata prețului mărfurilor livrate, a lucrărilor efectuate și a serviciilor prestate revine ca obligație, în primul rînd, beneficiarului din contractul economic (debitorul creanței) și cum plata făcută de acesta răspunde cerinței de celeritate și de asigurare a unui circuit direct al documentelor. Normele nr. 2/1980, la pct. 42, prevăd că „în operațiile de decontare se vor folosi, cu prioritate, instrumente emise din inițiativa plătitorului". Aceste instrumente sînt: dispoziția de plată cu factură sau cu situație de plată, dispoziția de plată simplă (fără factură) și cecul de decontare.

d) **Modalitatea de plată prin asigurarea cu anticipație a sumelor necesare efectuării plății — instrumente.** Sînt situații în care furnizorul unor mărfuri sau prestatorul unor servicii este interesat să se asigure că după îndeplinirea obligațiilor contractuale asumate va încasa prețul acestora. Cum această modalitate are o utilizare secundară în raport cu acceptarea, ne mărginim să învederăm prevederile Normelor nr. 2/1980 potrivit cărora asigurarea cu anticipație a sumelor necesare efectuării plăților se va face de către întreprinderile plătitoare prin următoarele forme sau instrumente de decontare: acreditiv, scrisoare de garanție, adeverință de disponibil, cec de decontare din carnetele cu și fără limită de sumă și dispoziția de plată operată în prealabil.

5.2. Decontarea din inițiativa debitorului (plătitor).

Am arătat mai sus că modalitatea de plată preferată este acceptarea și în cadrul acesteia, decontarea din inițiativa plătitorului, beneficiar în contractul economic instrumentele de decontare fiind: dispoziția de plată (cu sau fără factură), talonul-situație de plată și cecul de decontare.

a) **Dispoziția de plată.** Pentru plata mărfurilor livrate a lucrărilor și serviciilor prestate se utilizează, în principal, dispoziția de plată cu factură, care se completează de furnizor și se remite, împreună cu celelalte documente, beneficiarului, odată cu marfa, sau prin poșta, de preferință cu confirmare de primire. Plata se efectuează — prin dețasarea, semnarea și depunerea la bancă a dispoziției de plată —, în termen de 24 de ore de la terminarea recepției sau în alt termen stabilit cu banca, care nu va putea depăși 3 zile lucrătoare.

În cazurile în care factura nu a fost primită, cu toate intervențiile beneficiarului, într-un termen de 20 de zile de la primirea mărfurilor, iar acesta este în măsură să determine suma de plată, el este obligat să emită dispoziție de plată simplă, în care va menționat datele necesare identificării de către furnizor a lotului de marfă în contul căreia s-a efectuat plata.

Dispoziția de plată simplă mai poate fi utilizată și în situațiile în care: furnizorul a emis facturi fără dispoziție de plată; mărfurile sînt esalonate, în tranșe, care se primesc și se recepționează. De asemenea, mărfurile aflate în custodia beneficiarului se decontează tot prin dispoziția de plată, care se denume la bancă de beneficiar în ziua următoare scoaterii din custodie a mărfurilor sau la alte termene convenite cu furnizorul prin graficele anexate la contract.

b) **Decontarea prin cecuri.** Această modalitate de decontare este reglementată prin Normele nr. 2/1980, care la pct. 59 prevăd că cecurile din carnetele cu sau fără limită de sumă se pot folosi pentru efectuarea plăților cu caracter de frecvență privind livrările de mărfuri, executările de lucrări, prestările de servicii și alte cheltuieli ocazionate de

acestea (transport, manipulare, locații, contrastalii, magazinaj etc.), transporturi de grupuri de persoane, deplasări individuale în străinătate, precum și pentru decontarea contravalorii în lei a valutei eliberate sau a devizelor transferate de Banca Română de Comerț exterior. Regulile comune pentru folosirea cecului sînt următoarele:

— carnetele de cecuri se eliberează și se folosesc pentru plăți în favoarea unei singure unități sau a mai multora; respectiv se pot folosi, fie un singur carnet de cecuri pentru toate categoriile de plăți, fie carnetele separate pentru decontarea costului transportului și carnetele separate pentru celelalte plăți;

— așa cum am mai arătat, cecurile se completează și se semnează de persoanele autorizate, cu cerneală sau cu pastă, menționîndu-se atît pe cecuri cît și pe cotor, pe lîngă celelalte elemente, felul, numărul, data și suma fiecărui document achitat, precum și felul mărfurilor livrate, lucrărilor executate sau serviciile prestate; cecurile emise de împuterniciți poartă o singură semnătură;

— întreprinderea titulară a carnetului de cecuri este obligată: să verifice primirea mărfurilor (executarea prestațiilor) plătite cu cecuri și concordanța dintre valoarea acestora și suma apărută în extrasul de cont; să prezinte băncii, pentru anulare, carnetele cu blanchetele nefolosite. În cazul carnetelor cu limită de sumă, după epuizarea acestora, dacă nu solicită suplimentarea, precum și în cazul ambelor categorii de carnetele, dacă încetează dreptul de a mai efectua decontări pe această cale.

5.3. Decontarea la cererea creditorului (furnizor) — refuzul de plată

Normele de drept economic în materie prevăd posibilitatea ca părțile, cu acordul băncii, să prevadă în contractele economice, ca modalitate de plată, cererea furnizorului supusă acceptării beneficiarului plătitor.

a) **Dispoziția de încasare cu factură (și simplă) — situații în care se utilizează.** Dispoziția de încasare cu factură poate fi utilizată, ca regulă generală, între părțile unui contract ce au deschise conturi în localități diferite. De la această regulă fac excepție, în sensul că poate fi utilizată și în cazul în care părțile au cont la aceeași bancă dacă:

— obiectul contractului îl constituie: utilaje și instalații tehnologice care se achită de beneficiari din fonduri de investiții; produse cu consum imediat, dacă părțile au convenit prin contracte ca plata să se facă imediat după preluare, furnizorul avînd obligația să facă mențiune pe documentele și instrumentul de plată „decontare imediată”;

— beneficiari sînt cooperative agricole de producție și asociații economice intercooperatiste, factura trebuie să fie însoțită și de adeverință de disponibil.

Dispoziția de încasare simplă (fără factură) se utilizează de către creditor pentru recuperarea unor drepturi de creanță exigibile provenite din relațiile economico-financiare altele decît cele privind operațiile curente de livrări de mărfuri, executări de lucrări și prestări de servicii. Acest instrument poate fi folosit atît cu parteneri din aceeași localitate cît și cu cei din alte localități. În următoarele cazuri dispoziția de încasare se decontează fără avizarea plătitorului, dacă:

— este însoțită de o hotărîre arbitrală, judecătorească, sau emisă de o comisie de judecată, investită cu formula de executare, precum și de un titlu notarial sau de o hotărîre a organului ierarhic superior cu o mențiune în sensul că servește pentru decontare prin bancă;

— se referă la sume pe care emitentul este autorizat prin dispoziții legale să încaseze fără consimțământul plătitorului și care nu au fost achitate la timp de debitori: sume care constituie veniturii bugetare, taxe de timbru prevăzute în hotărîrile de arbitraj sau judecătorești, amenzi sau penalități altele decît cele contractuale etc.;

— pentru sumele pretinse debitorul și-a dat consimțământul, menționat pe dispoziția de încasare, sau într-un document anexat.

b) **Avizarea plătitorului — termene de acceptare a plății.** Pentru ca plătitorul să-și poată manifesta acordul sau, eventual, să refuze plata, acesta este avizat în ziua primirii documentelor sau cel mai târziu în prima zi lucrătoare după primirea acestora la bancă, prin predarea la ghișeu al băncii a originalului facturii sau a altui document cu funcție similară, împreună cu exemplarul 3 al dispoziției de încasare, precum și a anexelor destinate plătitorului. Principiul dominant cu privire la stabilirea termenelor de acceptare este cel al necesității accelerării vitezei de rotație al fondurilor bănești; ca urmare aceste termene se determină, după o temeinică analiză prin procesul verbal anual de stabilire a regulilor de decontare, care se încheie de bancă cu fiecare întreprindere în parte, și că nu vor putea fi mai mari de:

— **3 zile lucrătoare**, când plătitorul are sediul în aceeași localitate cu unitatea bancară la care își are contul;

— **7 zile lucrătoare** când plătitorul are sediul în altă localitate, precum și în cazul când produsele se primesc sau se recepționează în alt loc decât cel al sediului beneficiarului și reclamă un termen mai mare de 3 zile; când plătitorul este o unitate cooperatistă agricolă, dacă aceasta are sediul în aceeași localitate cu banca;

— **10 zile lucrătoare**, când plătitorul este o bază de aprovizionare și desfacere sau o întreprindere comercială cu ridicata, întreprindere de valorificare a produselor agricole, întreprindere comercială cu amănuntul care se aprovizionează direct de la întreprinderile producătoare; de asemenea și în cazul în care plătitorul este o unitate cooperatistă agricolă care are sediul în altă localitate decât banca.

În situația în care plătitorul nu a prezentat, în cadrul termenului de acceptare, cerere de prelungire și nici refuz de plată, documentele se vor considera acceptate tacit și se va proceda la decontarea lor.

c) **Refuzul de plată.** Refuzul de plată este modalitatea admisă de lege prin care plătitorul își manifestă dreptul de a nu accepta plata decât la prețul legal, și numai a acelor mărfuri (sau prestații) pe care le-a primit respectiv le-a recepționat, sau pe care deși nu le-a primit este obligat să le plătească. Redăm, în continuare, situații în care plătitorul poate refuza plata:

— dacă livrarea produselor, executarea lucrărilor sau prestarea serviciilor nu constituie obiectul unui contract sau nu are alt temel legal, cu condiția să nu folosească bunurile pentru care se cere plata;

— dacă produsele nu au fost primite pînă la expirarea termenului de acceptare sau a altor termene stabilite de bancă;

— dacă prețurile sau tarifele pe baza cărora s-a stabilit suma de plată sînt mai mari decât cele legale, ori suma de plată a fost stabilită în mod eronat;

— dacă nu au fost respectate clauzele contractuale cu privire la cantitate, calitate, termen de livrare etc.;

— dacă nu s-au primit documentele prevăzute în contract fără de care produsele nu pot fi recepționate, folosite sau valorificate.

Normele nr. 2/1980 (pct. 113) prevăd că refuzul de plată se comunică pe verso-ul exemplarului 3 al dispoziției de încasare, „care va constitui originalul scrisorii de refuz ce se va prezenta unității bancare împreună cu o copie a refuzului. Refuzul va cuprinde: suma refuzată, numărul și data facturii la care se referă refuzul de plată (și ale facturilor parțiale, în cazul facturilor recapitulative), emitențului acesteia și explicații detaliate privind motivul refuzului“.

În continuare, alineatul 2 al textului citat prevede că în cazul refuzurilor parțiale pentru lipsuri cantitative, beneficiarul este obligat să arate precis, concret, în ce constă lipsa respectivă, cu indicarea elementelor necesare pentru identificarea de către furnizor a mărfurilor reclamate lipsă la destinație. Dacă refuzul este fundamentat pe nerespectarea unor dispoziții legale sau a clauzelor contractuale, beneficiarul este obligat, în motivarea refuzului său, să menționeze care anume prevederi și din ce acte normative, precum și care clauze contractuale, au fost încălcate de către furnizor.

5.4. Decontarea operațiilor de export/import

Am arătat într-o secțiune precedentă că potrivit mecanismului nostru de comerț exterior, atât pentru exporturi, cât și pentru importuri, întreprinderile producătoare intră în raporturi juridice de comision cu întreprinderile de comerț exterior. Acestea înseamnă că întreprinderile de comerț exterior încheie contractele externe în nume propriu, dar în contul celor producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiare de importuri. De aici principala consecință: întreprinderile producătoare primesc pentru mărfurile exportate contravaloarea în lei a valutei încasate pentru exporturi și plătesc în lei contravaloarea valutei plătite pentru importuri.

a) **Convertirea în lei a prețului în valută.** Începînd cu 1 ianuarie 1981 a fost introdus cursul comercial unic în activitatea de comerț exterior. Acest curs reflectă media cursurilor de revenire la export și import, pe produse și grupe de produse și se stabilește anual, împreună cu acestea, prin planul național unic de dezvoltare economico-socială.

Alături de cursul comercial unic, pentru a se putea cuantifica eficiența pe produse sau pe grupe de produse, anual, prin plan, se stabilesc cursuri de revenire proprii, a căror medie stă la baza cursului comercial unic. Importanța practică a cursurilor de revenire la export și import, pe produse și grupe de produse constă în faptul că decontarea între întreprinderile de comerț exterior și cele producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiare de importuri se face la aceste cursuri.

Pentru stabilirea în lei a prețului extern convenit întreprinderii producătoare este necesar ca, în prealabil, prețul din contractul comercial de vânzare internațională să fie adus în condiția FOB net; cu alte cuvinte, se deduc toate cheltuielile privind parcursul extern al mărfurilor, în situația în care prețul extern a fost stabilit în condiția CIF sau într-o altă condiție de livrare care implică pentru întreprinderea de comerț exterior unele cheltuieli externe. După ce prețul în valută a fost rectificat, se convertește în lei, prin înmulțirea acestuia cu cursul de revenire al produsului respectiv, din care se scade comisionul convenit întreprinderii de comerț exterior. Rezultatul acestor operațiuni reprezintă valoarea în lei convenită întreprinderii producătoare pentru mărfurile exportate.

b) **Decontarea în lei către întreprinderile producătoare de mărfuri pentru export.** Regula de bază este prevăzută de Legea nr. 12/1980 care prevede că mărfurile exportate, inclusiv cele în condiții de credit pe o perioadă mai mare de un an, se plătesc integral unităților producătoare de către întreprinderile de comerț exterior, pe baza declarației vamale și a altor documente care, potrivit legii, atestă trecerea frontierei.

Aceeași lege prevede că la livrările de instalații complexe, echipamente, utilaje și lucrări de construcții, la care se acordă garanție de bună funcționare, plata se va face în condițiile arătate la alineatul precedent, mai puțin contravaloarea garanției ce se va plăti după încasarea acesteia de la partenerul străin, la termenele și în condițiile prevăzute prin contractele externe.

În vederea decontării, întreprinderea producătoare are obligația ca după expedierea fiecărui lot de marfă la export, să remită, în 24 de ore, întreprinderii de comerț exterior factura internă proformă, însoțită de documentul de transport și de celelalte documente prevăzute în contractul comercial de vânzare-cumpărare și care cad în sarcina ei să le elibereze și care, după caz, sînt: certificatul de calitate, de garanție, buletin de analiză de laborator, certificat fitosanitar etc.

Potrivit normelor de drept și a clauzelor din contractul de comision, întreprinderii de comerț exterior îi revin obligațiile:

— să vireze, prin dispoziție de plată, în termenul prevăzut în contractul economic de comision (maximum 3 zile) din momentul în care buletinul vamal ajunge în posesia ei;

— în situația exporturilor de mașini, utilaje și instalații complexe, valoarea aferentă cotei de garanție de bună funcționare se decontează întreprinderii producătoare la expirarea perioadei de garanție prevăzută în contractul comercial de vânzare internațională la cursul de revenire la care s-a decontat exportul respectiv.

c) **Decontarea importurilor.** Legea nr. 12/1980, stabilește că întreprinderile de comerț exterior decontează beneficiarilor de importuri mărfurile importate, potrivit următoarelor reguli de bază:

- produsele la care se prevăd prin plan cursuri de revenire se livrează la prețuri formate prin convertirea în lei a prețurilor externe la cursul de revenire pe mărfuri sau grupe de mărfuri, la care se adaugă taxele vamale și cota de comision stabilită conform normelor legale;
- produsele la care nu se prevăd prin plan cursuri de revenire se livrează la prețuri formate prin transformarea în lei a prețurilor externe la cursul comercial unic, la care se adaugă taxele vamale și cota de comision stabilită conform normelor legale.

Cum derularea mărfurilor importate se face, ca regulă, prin intermediul bazelor de aprovizionare decontarea urmează două etape:

— întreprinderea de comerț importatoare facturează bazei de aprovizionare mărfurile, potrivit regulilor arătate mai sus;

— fiind în posesia facturii primite de la întreprinderea de comerț exterior, baza de aprovizionare — beneficiară intermediară — refacturează mărfurile respective întreprinderii beneficiare finale, la prețul din prima factură, la care adaugă cota ce legal i se cuvine.

6. REGLEMENTĂRI PRIVIND PRODUCȚIA

6.1. Structura formațiilor de producție — tehnologii — creativitate

Întreg mecanismul economic al întreprinderilor are ca rațiune asigurarea realizării în condiții optime a obiectului de activitate atribuit prin actul de înființare a acestora, care în cazul celor industriale este producția de mărfuri. Așa fiind, este normal ca în cadrul mecanismului la care ne referim activitatea de producție să aibă o reglementare detaliată, cu scopul de a se produce cât mai bine, cât mai ieftin și, deci, cât mai rentabil.

Pentru transpunerea în viață a acestor deziderate majore ale unei economii moderne o primă preocupare constă în realizarea unei structuri corespunzătoare a subunităților operative de producție și să se adopte acele tehnologii care asigură un randament optim, cu un consum minim de energie.

a) **Subunități de producție.** Constituind un element determinant al organizării producției, subunitățile care pot fi înființate în cadrul unei întreprinderi pot fi (în ordinea complexității lor):

— **formația de lucru** (denumită curent și formația de maistru) este o parte componentă a atelierului, care este condusă de un maistru pe schimb și este constituită din cel puțin 10 muncitori;

— **atelierul de producție**, cuprinde cel puțin patru formații de lucru conduse de câte un maistru; maistrul lucrează sub conducerea nemijlocită a șefului de atelier; dacă volumul activității necesită un număr de muncitori echivalent cu patru formații de lucru normale, iar specificul muncii permite aceasta, atelierul se poate constitui cu un număr mai mic de maistri sau fără maistri, șeful de atelier conducând astfel nemijlocit activitatea muncitorilor;

— **secția de producție** se organizează, cînd este necesar, pentru conducerea unitară a activităților legate între ele din punct de vedere tehnologic, dacă volumul de activitate necesită cel puțin trei ateliere de producție; de asemenea, se pot constitui secții în care șeful acesteia conduce direct un număr de cel puțin șase formații de lucru conduse de câte un maistru; activitatea secțiilor se desfășoară pe schimburi;

— **laboratorul de control și cercetare** execută analize, probe, măsurători pentru determinarea calității materiilor prime, materialelor, subsansamblelor, produselor, precum și unele lucrări cu caracter de studiu și cercetare.

b) **Utilizarea capacităților de producție.** Legea nr. 14/1971 obligă întreprinderile să asigure „încărcarea și utilizarea completă a capacităților de producție ale mașinilor, utilajelor și instalațiilor și funcționarea capacităților de producție la parametrii proiectați, în concordanță cu necesitățile economiei”.

Pentru încărcarea optimă a capacităților de producție, unitățile economice sînt obligate, potrivit aceluiași act normativ, să organizeze judicios munca în schimburi; în cazul în care au comenzi pentru desfacerea producției precum și toate mijloacele necesare pentru producție, inclusiv forța de muncă, trebuie să organizeze munca în schimburi.

Tot în scopul utilizării complete a capacităților de producție, unitățile economice sînt obligate a proceda la eliminarea locurilor înguste prin asigurarea cu personal a nume calificat, prin concentrarea utilajelor în secții speciale care să lucreze în trei schimburi și prin modernizarea utilajului.

c) **Adaptarea de tehnologii moderne de fabricație**, este un imperativ pentru realizarea unei producții eficiente, competitive. În acest scop, Legea nr. 14/1971 prevede că întreprinderile sînt obligate să asigure aplicarea și respectarea riguroasă în procesele de producție a tehnologiilor proiectate și omologate, perfecționarea tehnologiilor pentru îmbunătățirea permanentă a parametrilor tehnici și economici ai utilajelor și instalațiilor, creșterea gradului de valorificare a materiilor prime și materialelor.

Perfecționarea tehnologiilor se aprobă pe baza experimentării, verificării și omologării prealabile și de siguranță în funcționarea utilajelor și instalațiilor respective, fiind interzisă abaterea de la tehnologiile stabilite sau aplicarea de tehnologii neomologate.

d) **Crearea de produse noi** este o condiție fundamentală a unei bune organizări a producției și asigurarea competitivității pe piața internă și internațională. În această activitate trebuie să se țină seama de unele coordonate prevăzute de normele de drept:

— la fabricarea noilor produse care consumă sau transformă resursele energetice de orice fel se vor asigura consumuri specifice reduse și randamente ridicate; în acest scop, se vor proiecta și realiza tehnologii integrate, care valorifică în mod complex și în trepte succesive toate resursele energetice disponibile, rezultate în diferite faze ale proceselor de producție (art. 32, din Legea nr. 14/1971);

— crearea de produse noi și reproiectarea celor existente trebuie să se realizeze în construcție ușoară, miniaturizate și cu parametrii funcționali competitivi prin perfecționarea principiilor funcționale, sporirea valorii de întrebuințare, îmbunătățirea calității, durabilității și a fiabilității, simplificarea operațiilor de întreținere și reparații; nu pot fi proiectate și introduse în producție decât dacă asigură consumuri specifice de materiale și energetice, mai reduse față de cele aflate în fabricație (art. 81, din Legea nr. 14/1971);

— pot fi introduse în fabricație de serie numai acele produse noi care au fost omologate și numai după ce au fost luate toate măsurile tehnico-organizatorice pentru asigurarea calității lor (art. 27, din Legea nr. 7/1977);

— este obligatorie efectuarea, în prealabil, a probelor de verificare a parametrilor tehnico-funcționali în vederea respectării condițiilor calitative stabilite prin contract, dacă produsele sînt oferite pentru prima dată la export sau la care partenerul cere condiții tehnice suplimentare față de normativele interne în vigoare (art. 27, din Legea nr. 7/1977).

e) **Respectarea normelor de consum de energie** este un imperativ al producției contemporane. Legea nr. 14/1971, la art. 28, prevede că „utilizarea combustibililor, energiei electrice și termice de către unitățile beneficiare se face

numai în cadrul cantităților repartizate care constituie limite maxime de consum”.

Potrivit prevederilor art. 29 din legea citată „se interzice folosirea de către unitățile beneficiare a cantităților de energie electrică, energie termică, combustibili și carburanți, devenite disponibile ca urmare a realizării de economii, modernizării procesului de producție, schimbării structurii producției, modificării ori neîndeplinirii sarcinilor de plan sau din orice alte cauze”.

6.2. Organizarea, normarea și protecția muncii

Documentul care sintetizează modul de organizare și atribuțiile diverselor compartimente de muncă este regulamentul de organizare și funcționare, elaborat de fiecare întreprindere și aprobat de consiliul oamenilor muncii.

b) **Timpul de lucru — pauze — învoiri.** Codul muncii prevede că „durata timpului de muncă nu poate depăși 48 de ore pe săptămână și 8 ore pe zi. În cazul stabilirii, pentru o anumită zi lucrătoare din săptămână — de obicei sâmbăta — a unei durate mai mici de 8 ore, timpul de muncă în celelalte zile poate fi mai mare, fără a depăși însă 9 ore pe zi” (art. 112).

În condițiile stabilite prin H.C.M. și cu acordul U.G.S.R., în construcții, în industria forestieră, în agricultură, precum și în alte unități cu condiții specifice, durata zilei de muncă poate fi mai mare, fără însă să depășească, lunar, trimestrial, semestrial sau anual, după caz, durata normală a zilei de muncă.

Ziua de muncă sub 8 ore este determinată de necesitatea protecției anumitor categorii de persoane: pentru tinerii între 14 și 16 ani, durata lucrului este de 6 ore pe zi, fără scăderea retribuției; femeile au dreptul în timpul lucrului la pauze pentru alimentarea și îngrijirea copilului de cel mult 2 ore; persoanele care lucrează în unele locuri de muncă la care există condiții deosebite (vătămătoare, grele sau periculoase) beneficiază de durata zilei de muncă sub 8 ore pe zi.

Potrivit programului de reducere a săptămânii de lucru, până în 1983 se va introduce săptămâna de lucru de 44 ore, cu ziua de muncă cu 8 ore, asigurându-se lunar două zile libere, în afara sărbătorilor legale.

Normele de drept prevăd că în cursul programului de lucru se poate acorda o pauză pentru masă de cel mult $\frac{1}{2}$ de oră, care nu se include în durata timpului de muncă.

Potrivit Legii nr. 5/1978 personalul muncitor care lucrează la instalații, utilaje sau mașini cu regim de lucru continuu sau grad ridicat de pericol în exploatare, nu poate pleca de la locul de muncă în timpul programului, decât cu aprobarea maestrului sau a altui conducător al formației de lucru și numai după ce a acesta a desemnat o altă persoană pentru a asigura supravegherea mașinii, utilajului sau instalației respective.

În cazurile în care, potrivit regulamentului de ordine interioară personalul a fost învoit mai multe ore sau zile, timpul nelucrat se compensează, dacă este posibil, în caz contrar nu se retribue.

c) **Munca femeilor și a tinerilor.** Potrivit Codului muncii, femeile încadrate în muncă se bucură de măsuri speciale de ocrotire a sănătății și condiții necesare îngrijirii și educării copiilor. Prin normele de protecție a muncii se stabilesc locurile de muncă unde nu pot fi încadrate femeile, sau unde munca lor poate fi folosită numai cu respectarea anumitor condiții. În acest fel, de pildă, se limitează greutatea maximă ce pot fi ridicate, transportate de femeile, manual sau mecanic, în diferite condiții; de asemenea, nu vor putea fi încadrate femeile nici la locurile de muncă cu temperatură ridicată a aerului sau cu radiații calorice intense (topirea fontei în furnale, scoaterea materialelor refractare din cuptoare, munca de fochiști pe locomotive, vase fluviiale sau maritime etc.), sau la locurile de muncă cu substanțe toxice deosebit de vătămătoare, mai ales acolo unde acestea sunt asociate și cu alte noxe profesionale.

Cu privire la tineri, Codul muncii prevede că cei în vîrstă de peste 14 ani pot fi încadrați numai în muncii temporare, iar în unitățile industriale numai de la vîrstă de 15 ani, cu încuviințarea părinților sau a tutorilor. De asemenea, tinerii sub 18 ani nu pot fi repartizați în locuri de muncă cu condiții vătămătoare, grele sau periculoase și nu pot fi folosiți la muncă în timpul nopții.

d) **Normarea muncii.** Parte integrantă a organizării proceselor de producție, normarea muncii, așa cum prevede Codul muncii (art. 91), revine ca atribuție esențială organelor de conducere din întreprinderi. Textul citat prevede că „realizarea remunerării după cantitatea și calitatea muncii este strîns legată de normarea muncii, care contribuie la punerea cit mai deplină în valoare a înzestrării tehnice a unităților, la descoperirea rezervelor de creștere a productivității muncii și de reducere a prețului de cost”.

Potrivit art. 35 din Legea nr. 5/1978, programul de elaborare și reexaminare a normelor de muncă locale se stabilește de consiliul oamenilor muncii și se aprobă de adunarea generală. Aprobarea fiecărei norme de muncă în parte este de competența directorului, cu acordul comitetului sindicatului.

Modificarea normelor de muncă — cerință a progresului tehnic, și, uneori, consecință a introducerii de utilaje și tehnologii perfecționate — se face de către aceleași organe care le-au aprobat.

e) **Protecția muncii.** Legea nr. 5/1965 arată că „protecția muncii face parte integrantă din procesul de muncă și are ca scop asigurarea celor mai bune condiții de muncă, prevenirea accidentelor de muncă și a îmbolnăvirilor profesionale”.

Pentru o reală protecție, Codul muncii prevede obligația stabilirii de norme de protecția muncii republicane și departamentale, iar în cadrul întreprinderilor, revine ca atribuție pentru conducere să ia „măsuri de protecție corespunzătoare fiecărui loc de muncă, inclusiv măsuri pentru prevenirea și combaterea poluării mediului înconjurător” (art. 142).

Luarea măsurilor de protecție a muncii și crearea condițiilor pentru îndeplinirea lor, precum și controlul aferent reprezintă o obligație a persoanelor care organizează, conduc și controlează procesul de muncă la toate nivelele. Aceștia pot fi șefii de secție, de sectoare, ateliere (ingineri, tehnicieni sau maiștri) astfel cum prevede Legea nr. 5/1978, precum și șefii brigăzilor sau echipelor, conducătorii de compartimente și de unități. Acestora le revine și sarcina să facă instructajul necesar cu personalul din subordine.

Normele de drept prevăd că în raport de condițiile în care se desfășoară munca, personalul direct productiv are dreptul să primească echipament de protecție și echipament de lucru.

f) **Accidentele de muncă** sint reglementate de H.C.M. nr. 2.896/1966, care prevede că „prin accident de muncă se înțelege vătămarea violentă a organismului, precum și intoxicația acută profesională, care se produc în timpul procesului de muncă sau în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu și care provoacă incapacitate temporară de muncă de cel puțin o zi, invaliditate sau deces”.

Sînt considerate accidente de muncă, în baza prevederilor art. 3 din aceeași hotărîre: „a) accidentul suferit în afara organizației socialiste în timpul îndeplinirii îndatoririlor de serviciu, de către conducătorii mijloacelor de transport și însoțitorii acestora, precum și accidentul suferit de tractoriști și mecanizatori, în timpul deplasării pe drumuri publice de la un loc de muncă la altul, pentru îndeplinirea îndatoririlor de serviciu; b) accidentul produs înainte de începerea sau după încetarea lucrului, dacă lucrătorul se află în organizația socialistă unde își are locul de muncă sau în altă organizație pentru interese legate de serviciu, precum și accidentul produs în timpul pauzelor ce au loc în desfășurarea procesului de muncă; c) accidentul suferit de elevi, studenți sau ucenici, în timpul îndeplinirii practicii profesionale în organizațiile productive; d) accidentul suferit de cei care îndeplinesc

sarcini de stat sau obștești în timpul și din cauza îndeplinirii acestor sarcini”.

În conformitate cu art. 2 din hotărârea citată, „accidentele de muncă se clasifică astfel: a) accident care produce incapacitate temporară de muncă de cel puțin o zi; b) accident care produce invaliditate; c) accident mortal. Accidentarea a cel puțin 3 persoane în condițiile arătate la lit. a, b și c, în același timp și din aceeași cauză, se consideră accident colectiv”.

6.3. Controlul tehnic de calitate

Activitatea de control tehnic de calitate este riguros reglementată prin două acte normative: Legea nr. 7/1977 a calității produselor și serviciilor; Legea nr. 8/1977 privind asigurarea durabilității, siguranței în exploatare, funcționalității și calității construcțiilor.

a) **Organizare.** Legea nr. 7/1977 prevede că „activitatea de control tehnic al calității se organizează potrivit legii, ca serviciu, birou, colectiv independent, laboratoare de control și formații de lucru, în funcție de complexitatea și tehnicitatea produselor, de numărul muncitorilor, mașinilor, tehnicienilor și specialiștilor cu studii superioare rezultat ca necesar din documentațiile tehnice și tehnologice de execuție”.

Compartimentele de control tehnic de calitate sînt subordonate directorului de întreprindere și inspectoratelor județene pentru calitatea produselor.

b) **Fazele de desfășurare a controlului.** Normele de drept în materie și activitatea practică de întreprindere ne permit să grupăm activitatea de control tehnic în următoarele faze:

— **controlul de recepție al materiilor prime, subansamble etc.** sosite de la furnizorii constituie prima fază a controlului; controlul se efectuează potrivit prevederilor legale și a celor înscrise în contracte, fiind inadmisibilă primirea unor produse de calitate necorespunzătoare;

— **controlul pe fluxul de fabricație,** se realizează de controlori distribuiți în posturi fixe sau mobile și permite depistarea în timp util a dereglărilor în procesul de producție; se utilizează ca modalități: controlul pieselor tip; controlul primei piese sau produs; controlul pe operații; controlul pe grupe de operații.

— **controlul produselor finite** se efectuează înainte de expedierea pieselor și subansamblelor la montaj sau înainte de introducerea mărfurilor în magazia de expediere.

c) **Rebuturi.** Potrivit Legii nr. 7/1977, art. 69, „rebutul definitiv se consideră produsul care nu corespunde prevederilor din standarde, norme tehnice, caiete de sarcini sau contracte și nu poate fi utilizat decât, eventual, ca materie primă sau ca material pentru producerea altor bunuri”. Alin. 2 din același articol definește rebutul parțial prin care „se înțelege produsul care nu corespunde prevederilor din standarde, norme tehnice, caiete de sarcini sau contracte și care, supus unor operații de remediere, eficiente sub raport economic, devine un produs corespunzător sau poate fi valorificat ca produs declassat”.

Legea nr. 7/1977, art. 72 prevede că maistrul sau conducătorul direct al procesului de producție care a constatat rebutul ori produsul declassat și a stabilit persoana vinovată de provocarea acestuia nu va înscrise în bonul de lucru valoarea manoperei ce i s-ar fi cuvenit. În cazul muncitorilor care lucrează în acord sau va scădea din foaia de pontaj timpul aferent operației, în cazul muncitorilor retribuți în regie. Rebuturile și produsele declassate se vor înregistra separat ca atare, aplicându-li-se regimul corespunzător.

Pierderile tehnologice admise nu înlătură starea de rebut a unui produs. Încadrarea rebutului în limitele maxime admisibile, inerente procesului de fabricație, sau situarea lor în afara plafonului admis are influență numai asupra eventualei răspunderi materiale a persoanelor ce au concursat la realizarea produsului în cauză, potrivit distincției exprese prevăzute de Codul muncii, art. 102.

d) **Organe de controlul calității din afara întreprinderii.** Mărfurile fabricate de întreprinderi sînt supuse controlului de calitate și de organe din afara întreprinderii și anume:

— de către organele Inspectoratului general de stat pentru controlul calității produselor, care acționează ca instituție specializată a administrației de stat și în obiectivul căruia intră atît mărfurile destinate beneficiarilor interni, cit, mai ales, cele destinate exportului;

— de către beneficiarii interni, cu ocazia recepției de preluare a mărfurilor, în cadrul executării obligațiilor contractuale;

— de către întreprinderile de comerț exterior, a mărfurilor destinate exportului, control care se poate realiza prin personal propriu sau prin mandat dat, pe bază contractuală, Oficiului de control al mărfurilor, din cadrul Camerei de Comerț și Industrie;

— de către cumpărătorii externi, prin reprezentanți proprii sau prin mandat dat Oficiului de control al mărfurilor.

7. CONTROLUL ECONOMIC ȘI FINANCIAR

7.1. Conceptul de control — clasificări

Componentă a conducerii societății și formă de manifestare a funcției economico-organizatorice a statului, activitatea de control are menirea să asigure cunoașterea în toate domeniile economico-sociale a modului în care se aplică hotărârile de partid și legile edictate și să contribuie astfel la perfecționarea mecanismului economic și social, prin sinteza informațiilor și observațiilor dobîndite.

În etapa actuală de dezvoltare economico-socială, controlul se caracterizează prin următoarele trăsături: are un profund caracter democratic; predomină latura de prevenire, în raport cu activitatea de constatare posteroară a fenomenelor negative; se desfășoară în mod planificat, fiind sistematic și bilateral (ceea ce nu exclude caracterul inopinat); are un important rol educativ, asigurînd obiectivitatea și principiialitatea în analiza fenomenelor și în stabilirea măsurilor ce trebuie luate; se manifestă exigent față de abateri și neregulii comise și contribuie la restaurarea legalității socialiste, acolo unde a fost încălcată.

Constituind un ansamblu organizatoric integrat, sistemul general de control al activității economico-sociale este astfel ierarhizat în literatura de specialitate: controlul de partid și de stat, în care se cuprind toate organele de control mixte de partid și de stat, inclusiv Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale; controlul organelor puterii de stat; controlul guvernamental; controlul departamental, care acționează pe verticală în structura fiecărui departament în parte; controlul intern, care cuprinde toate formele de control din interiorul unităților; controlul și autocontrolul oamenilor muncii.

În cadrul conceptului, al sistemului general de control, o componentă importantă o constituie controlul financiar, care datorită sferei largi de cuprindere și a metodelor proprii folosite asigură procesele de administrare și gestionare a valorilor materiale și bănești aflate în gestiunea tuturor unităților economico-sociale.

Controlul financiar, prin atribuțiile largi pe care le are, îndeplinește două funcții principale: funcția de prevenire a abaterilor de la normele dreptului economic; funcția de perfecționare a activității economico-sociale, prin promovarea legalității și a spiritului de economie și de administrare cu maximă eficiență a valorilor patrimoniale încredințate unităților.

Structura controlului financiar exercitat prin organe specializate este deosebit de sugestiv sintetizată prin schema alăturată, pe care o reproducem după o valoroasă lucrare de specialitate.

Referindu-ne la controlul intern, care se desfășoară în interiorul fiecărei unități economice arătăm că acesta se exercită sub următoarele forme:

— control ierarhic operativ-curent pe care îl exercită fiecare persoană cu funcție de conducere asupra activității desfășurate de personalul și compartimentele din subordine;

— controlul economic preventiv;

— controlul financiar preventiv;

— controlul de fond și gestionar, ulterior, exercitat de organe de specialitate: compartimente de control financiar intern și compartimente de control gestionar.

7.2. Controlul economic și financiar preventiv

Pe planul intern al întreprinderii, controlul — latură componentă a autoconducerii muncitorești — este o formă de manifestare a atributelor organizatorice, având funcția de a îndruma activitatea economică și de a urmări modul de aplicare a legilor și a deciziilor luate de organele competente, precum și de-a stabili răspunderi în cazurile în care acestea au fost încălcate. În cele ce urmează vom analiza numai formele de control preventiv, economic și financiar.

a) **Controlul economic preventiv.** A fost instituționalizat prin actul intitulat „Formele metodologice pentru organizarea și exercitarea controlului economic preventiv prin cadre tehnice și economice”, elaborat de Curtea Superioară de Control Financiar (sub nr. 179/1981) și Ministerul Finanțelor (sub nr. 1517/1981), în baza aprobării conducerii de partid.

Funcția acestei forme de control este cea de a contribui la utilizarea cu maximă economicitate a mijloacelor materiale și bănești și a forței de muncă și la creșterea pe această bază a beneficiului și rentabilității, în vederea aplicării ferme a mecanismului economico-financiar, printr-o mai strânsă conducere între organele tehnice și economice.

La întreprinderile industriale, sînt supuse controlului economic preventiv: programarea și lansarea în fabricație a produselor; consumurile de materii prime și materiale peste normele stabilite; drepturile de retribuție, sub aspectul stabilirii normelor de muncă locale; drepturile de retribuție, sub aspectul realității muncii prestate; efectuarea reparațiilor curente și capitale ale fondurilor fixe.

La întreprinderile de construcții-montaj obiectivele acestui control sînt: începerea lucrărilor de construcții-montaj; consumurile de materiale peste normele stabilite pe categorii de lucrări ca urmare a schimbării unor tehnologii sau a înlocuirii materialelor; realitatea muncii prestate; necesarul de utilaje și mijloace de transport; raportarea producției de construcții-montaj.

Ca regulă generală, controlul economic preventiv se exercită de către directorul comercial, inginerul șef, șefii de șantier, șeful compartimentului desfacere și al compartimentului mecano-energetic, maștrii etc.

Modalitatea de exercitare a acestui control rezultă din metodologia amintită, care la pct. 3 prevede că „conducătorul compartimentului în care are loc operația va prezenta la control documentația din care să rezulte legalitatea, necesitatea, oportunitatea și economicitatea operațiilor respective, precum și alte documente sau date pe care le solicită cel ce exercită controlul economic preventiv”. Pct. 4 din norme face precizarea că „controlul economic preventiv se exercită înainte ca documentul respectiv să fie semnat pentru aprobare de către organele în drept. Dovada exercitării controlului economic preventiv de către persoana imputernicită, în acest scop, se face prin semnătura pusă pe documentul prezentat la control”.

b) **Controlul financiar preventiv.** Formă specializată a controlului financiar, controlul preventiv — reglementat prin Legea nr. 9/1974 — are rolul de a contribui la folosirea cu maximum de eficiență a tuturor resurselor materiale și bănești, la întărirea ordinii în minuirea și gospodărirea fondurilor și creșterea răspunderii tuturor factorilor de decizie din unitățile socialiste.

Este un control specializat care implică verificarea și analiza activității economice și financiare a întreprinderii-

lor, organizațiilor economice și instituțiilor, sub aspectul legalității, oportunității și economicității operațiilor, al folosirii raționale a mijloacelor materiale și bănești și al apărării integrității avutului obștesc.

În întreprinderi controlul financiar preventiv se exercită de către trei categorii de persoane și anume: de către conducătorul compartimentului financiar-contabil sau de către contabilul șef (art. 12 alin. 1 din L. nr. 9/1974); înlocuitorii acestora, pe perioada cît titularii lipsesc din unitate; persoane special imputernicite. Acestea vor exercita controlul preventiv fie ca o atribuție în plus pe lângă celelalte îndatoriri de serviciu, fie ca o sarcină exclusivă, în funcție de modul de organizare al controlului în respectiva unitate.

Persoanele din cadrul unităților socialiste care exercita controlul financiar preventiv trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții cu caracter personal: să aibă pregătire profesională corespunzătoare și experiență în activitatea financiar-contabilă; să corespundă din punct de vedere profesional, al cinstei și corectitudinii; să nu fi fost condamnate, chiar dacă au fost grațiate, pentru săvîrșirea vreuneia dintre infracțiunile prevăzute de lege.

Documentele care se prezintă pentru controlul financiar preventiv și operațiile supuse acestui control sînt prevăzute în „Cadru comun”, elaborat de Curtea Superioară de Control Financiar și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1982.

8. RĂSPUNDEREA PERSONALULUI

8.1. Noțiunea de răspundere — elemente constitutive — forme.

Așezată pe cea mai înaltă treaptă a valorilor, munca, în societatea socialistă dezvoltă relații sociale de tip nou, de colaborare și respect reciproc, bazate pe principiile eticii și echității socialiste. În etapa actuală, de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, disciplina muncii constituie un factor hotărîtor în organizarea și desfășurarea proceselor de producție. Ca urmare, acele fapte izolate, de încălcare a disciplinei muncii sînt sancționate de dreptul nostru socialist, în mod diferit, gradat, în funcție de pericolozitatea socială pe care o reprezintă fapta ilicită săvîrșită de persoana încadrată într-un colectiv de muncă.

a) **Elemente constitutive.** Pentru ca o acțiune sau omisiune săvîrșită de o persoană încadrată în muncă să determine o răspundere se cer să fie îndeplinite unele condiții esențiale, care sînt, de fapt, elementele ei constitutive:

— fapta săvîrșită să fie ilicită, adică să existe o normă de drept să o interzică, să o sancționeze;

— fapta să fie îndeplinită cu vinovăție, respectiv din culpă, aceasta fiind temelul sancțiunii și al obligației de a repara urmările faptei;

— în cazul în care s-a produs un prejudiciu, se cere ca între fapta ilicită, săvîrșită cu vinovăție și prejudiciu să existe o legătură de cauzalitate, în sensul că acesta trebuie să fie urmarea directă a faptei respective.

b) **Formele răspunderii personalului.** Faptele ilicite pe care le pot săvîrși persoanele încadrate, în legătură cu munca lor, pot atrage una din următoarele trei forme de răspundere:

— **răspundere disciplinară**, cînd fapta săvîrșită constituie numai o abatere de la obligațiile de serviciu, fără să reprezinte o pericolozitate socială deosebită;

— **răspundere penală**, în cazurile în care fapta săvîrșită este considerată infracțiune prin norme de drept penal prevăzute de Codul nostru penal sau de legi speciale;

— **răspundere contravențională**, cînd fapta săvîrșită este considerată în mod expres contravenție în activitatea de serviciu și este pedepsită cu amendă.

Despăgubirea pentru prejudiciu cauzat unităților economice de către persoanele încadrate care au comis fapte ilicite, din culpă, se poate realiza:

— pe calea **răspunderii materiale**, instituită prin Codul muncii și a altor legi speciale;

— pe calea răspunderii civile, după normele Codului civil, atunci când fapta cauzatoare a prejudiciului este o infracțiune.

8.2. Răspunderea personalului pentru fapte ilicite

Am arătat că răspunderea personalului încadrat în unități economice poate să fie de natură disciplinară, penală sau contravențională, în funcție de gravitatea faptei săvârșite.

a) **Răspunderea disciplinară** prezintă următoarele trăsături proprii :

— **constatarea faptelor** : de orice persoană din unitate ; de unele organe de control cu competență specială (Consiliul de Control Muncitoresc al Activității Economico-Sociale, Curtea Superioară de Control Financiar, Inspecțiile teritoriale ale Ministerului Finanțelor) ;

— **cercetarea** : sesizarea poate fi făcută, în principiu, de orice persoană, fizică sau juridică și sub orice formă, de regulă însă, se face de șeful ierarhic ; cercetarea se efectuează în baza dispoziției conducerii de orice persoană din unitate, sau de resortul personal ; se poate efectua și de alte organe de control specializate ; se procedează obligatoriu la ascultarea celui în cauză, se analizează probele și apărările acestuia, întocmindu-se referatul care se supune celui competent a aplica sancțiunea ;

— **aplicarea sancțiunii — competență — procedură** : maestrul poate aplica sancțiunile : mustrare, avertisment, retragerea unei trepte de retribuire pe o durată de până la 3 luni ; șefii de compartimente, în baza prevederilor de competențe, pot aplica mustrarea și avertismentul ; conducătorul unității poate aplica orice sancțiune personalului al cărui contract de muncă a fost încheiat de el, în baza competenței legale ; organele de conducere colectivă din unitate pot aplica orice sancțiune celor încadrați în muncă pe baza hotărârii acestora ; organele de conducere din unitatea superioară ierarhic ; personalului numit prin hotărârea lor ; alte organe, prevăzute de lege ; decizia de sancționare se semnează de maestrul, șef de compartiment, conducător de unitate, după caz ; se emite în termen de o lună de la data la care cel competent a stabilit răspunderea, a luat cunoștință de abatere, dar nu mai târziu de 6 luni de la data săvârșirii ; comunicarea deciziei se face în scris, în același termen de o lună ;

— **căi de atac** : plîngerea se face în termen de 30 de zile de la luarea la cunoștință a deciziei ; se face în scris și se motivează ; termenul este de prescripție, poate fi suspendat, întrerupt, fiind admisibilă și repunerea în termen ; revizuirea este admisibilă dacă sînt îndeplinite condițiile cerute de legea civilă sau de unele statute disciplinare ; nu este supusă căilor de atac sancțiunea cu desfacerea contractului de muncă hotărîită de adunarea generală a oamenilor muncii ;

— **competența de soluționare** : persoana care ocupă funcția ierarhic superioară maestrului sau șeful de compartiment care a aplicat mustrarea, avertismentul și retragerea unei trepte de retribuire ; organul colectiv de conducere pentru sancțiunea aplicată de conducătorul unității, în afară de desfacerea disciplinară a contractului de muncă ; organul ierarhic imediat superior pentru sancțiunea aplicată de organele de conducere colectivă din unitate, cu excepția desfacerii disciplinare a contractului de muncă ; judecătoria, dacă sancțiunea constă în desfacerea contractului de muncă ; competența acesteia este generală în cazul desfacerii contractului de muncă, cu excepția contestațiilor făcute de persoanele cu funcții de conducere numite de organele ierarhic superioare, precum și cele ale directorilor, directorilor generali și asimilații acestora, din organele centrale ; plîngerea se soluționează în termen de 30 zile (termen de recomandare) ; calea de atac nu suspendă executarea sancțiunii ; hotărârile pronunțate sînt definitive, cu excepția celor judecătorești supuse recursului ;

— **reabilitarea de drept** — cu excepția desfacerii contractului de muncă — avînd ca efect faptul că sancțiunea se consideră a nu fi fost luată, dacă timp de un an de

la executarea ei, cel sancționat nu săvîrșește o nouă abatere ; **facultativă**, acordîndu-se prin decizie de conducerea unității, nu mai devreme de 6 luni, dacă nu se săvîrșește o nouă abatere și cel în cauză are o comportare bună.

b) **Răspunderea penală**. Principiile de bază ale răspunderii penale :

— constituie un instrument juridic pentru apărarea ordinii sociale și de stat împotriva faptelor ilicite stabilite prin lege ca infracțiuni ;

— sînt considerate infracțiuni acele fapte care au un anumit grad de pericol social, consfințite prin norme de drept, fapte îndreptate împotriva ordinii sociale de stat și a ordinii noastre de drept ;

— răspunderea penală poate interveni numai în cazul săvîrșirii unor fapte concrete, incriminate de lege ca infracțiuni ;

— fără vinovățiile nu există infracțiune și, deci, nici răspundere penală ;

— pentru infracțiunile săvîrșite, toți infractorii răspund egal.

Principalele infracțiuni în legătură cu munca personalului din unități economice sînt :

— **delapidarea** este infracțiunea care constă în însușirea, folosirea sau traficearea de către o persoană încadrată, în interesul său sau pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri din avutul obștesc pe care le gestionează sau le administrează (art. 223 Cod penal) ; spre deosebire de furt care poate fi comis de orice persoană, delapidarea este o infracțiune specifică încadraților în muncă ce au în primirea lor, pentru a gestiona, orice fel de valori materiale din avutul obștesc și numai în măsura în care sustragerea poartă supra acestor bunuri ; sustragerea de către un gestionar a unor bunuri ce se află într-o altă gestiune nu constituie delapidare ;

— **furtul în paguba avutului obștesc** constă în luarea unui bun mobil din posesia sau detenția unei unități fără consimțămîntul acesteia, în scopul de a-l însuși pe nedrept. (art. 223 Cod penal) ; furtul presupune neapărat ca infractorul să nu aibă consimțămîntul celui care deține bunul ; de asemenea, există furt și în cazul în care infractorul, după ce a luat bunul, îl aduce înapoi chiar înainte de descoperirea faptei sau anunță pe păgubas despre fapta sa ; în aprecierea gravității faptelor comise în dauna proprietății socialiste nu se ține seama numai de valoarea bunului sustras, ci și de consecințele de ordin general pe care fapta poate să le provoace (exemplu : sustragerea unei piese de mică valoare dar strict necesară funcționării unui agregat sau utilaj) ;

— **distrugerea în paguba avutului obștesc** este infracțiunea comisă de o persoană care distruge, degradează, aduce în stare de neîntrebuintă un bun obștesc sau împiedică luarea măsurilor de conservare sau de salvare a unui astfel de bun (art. 231 Cod penal) ; cînd fapta se comite cu intenție sau cu rea credință pedeapsa este deosebit de gravă ;

— **tălnuirea în paguba avutului obștesc** este infracțiunea comisă de o persoană prin primirea, dobîndirea sau transformarea unui bun, ori înlesnirea valorificării acestuia, atunci cînd cunoaște că bunul provine din avutul obștesc și este rezultatul unei fapte prevăzute de legea penală, dacă prin aceasta s-a urmărit obținerea unui folos material pentru sine sau pentru altul (art. 234 Cod penal) ;

— **neglijența în serviciu** constituie infracțiunea comisă de către o persoană care încalcă din culpă o îndatorire de serviciu prin neîndeplinirea acesteia sau prin îndeplinirea ei defectuoasă, dacă s-a cauzat o tulburare însemnată bunului mers al unei unități cu o vătămare importantă a intereselor legale al unei persoane sau o pagubă avutului obștesc. (art. 249 Cod penal) ;

— **luarea de mită** este infracțiunea care constă în fapta celui care, direct sau indirect, preînde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin, ori acceptă promisiunea ori nu o respinge, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini, ori întîrzia efectuarea unui act privitor la înda-

toririle sale de serviciu, sau de a face un act contrar acestor îndatoriri (art. 254 Cod penal);

— **primirea de foloase nevenuite** este infracțiunea constând în fapta de a primi daruri după ce persoana în cauză a întocmit un act în virtutea funcției sale și la care era obligat prin atribuțiile de serviciu (art. 256 Cod penal);

— **falsul material în înscrisuri oficiale** constă în contrafacerea scrierii, fie prin alterarea lor în orice mod, de natură să producă consecințe juridice (art. 288 Cod penal);

— **falsul intelectual** constă în întocmirea unui înscris oficial prin care se atestă fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului, ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date (art. 289 Cod penal);

— **infracțiuni prevăzute de legi speciale:** potrivit Legii nr. 22/1969, art. 35 „crearea de plusuri în gestiune prin mijloace frauduloase se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani”; art. 36 din același lege prevede o pedeapsă de 6 luni la un an fapta gestionarului care nu declară în scris plusurile apărute, pe orice cale, în gestiunea sa; prin Decretul nr. 400/1981 au fost instituite ca infracțiuni — ce se pedepsesc de la 3 luni la 2 ani — săvârșirea unela dintre următoarele fapte de către personalul muncitor care lucrează nemijlocit la instalații, utilajul sau mașini cu regim de funcționare continuu sau cu grad ridicat de pericol în exploatare: „a) lăsarea fără supraveghere a impusă de descripțiile tehnice a instalației, utilajului sau mașinii la care lucrează; b) plecarea de la locul de muncă în timpul programului de lucru, fără aprobarea maistrului sau a altui conducător al formației de lucru; c) încetarea activității înainte de predarea instalației, utilajului sau mașinii, în condițiile legii, lucrătorului din schimbul următor; d) neasigurarea, potrivit descripțiilor tehnice, la terminarea programului de lucru, a instalației, utilajului sau mașinii cu grad de pericol ridicat în exploatare. În cazul în care nu este prevăzută predarea către un alt schimb”; cu același pedeapsă se pedepsesc următoarele fapte, care constituie infracțiuni potrivit aceluși decret: „a) fumatul sau introducerea de țigări, chibrituri, brichete, materiale ori produse care ar putea provoca incendii sau explozii, în locurile de muncă în care fumatul sau introducerea acestora este interzisă; b) introducerea sau consumarea de băuturi alcoolice în unitate ori prezența în unitate sub influența băuturilor alcoolice”; dacă prin săvârșirea unela din faptele prevăzute mai sus s-a produs o tulburare bunului mers al unității sau o pagubă avutului obștesc, ori care ar fi valoarea acestora, pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 5 ani. În cazul în care fapta a avut ca urmare o perturbare deosebit de gravă a activității unității ori a produs o pagubă importantă economiei naționale sau vătămarea gravă a integrității corporale, a sănătății ori moartea unei persoane, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 20 ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii, iar dacă a avut ca urmare vătămarea gravă a integrității corporale, sănătății ori moartea mai multor persoane, pedeapsa este închisoarea de la 10 la 20 ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii.

În cazul cînd conducătorul unității este sesizat sau constată personal existența unela fapte prevăzute de legea penală are obligația potrivit prevederilor art. 24 din Legea nr. 5/1970 și ale art. 15 din H.C.M. nr. 1885/1970 — să înainteze către organele de urmărire penală actele constatatoare.

Dacă unitatea a fost prejudiciată se vor formula și pretenții la despăgubiri, solicitîndu-se luarea de măsuri asigurătorii. Potrivit art. 16 din Legea nr. 1/1970, dacă unitatea a făcut plîngere penală împotriva unei persoane încadrate pentru fapte incompatibile cu funcția deținută, conducerea unității o va suspenda din funcție. S-a considerat că unitatea are posibilitatea de a aprecia dacă este cazul ca celui în cauză să i se încredințeze o altă funcție în cadrul întreprinderii, care nu se află în incompatibilitate cu fapta săvârșită. În cazul cînd unitatea a suferit prejudiciul, conducerea poate emite decizii de imputare — în condițiile și termenele prevăzute de Codul

muncii pentru acoperirea pagubei suferite sau poate accepta angajamentul de plată asumat în scris de făptuitor.

c) **Răspunderea contravențională** prezintă următoarele trăsături proprii:

— **elemente defnitorii — condiții:** poate coexista cu alte forme de răspundere; nu necesită existența unela pagube materiale; pot fi autori persoane fizice și juridice; fapta să fie declarată contravenție prin acte normative și sancționată ca atare;

— **domeniul de aplicare:** în domeniul gospodăririi fondurilor fixe și siguranței în funcționare a aparatelor, mașinilor, utilajelor, agregatelor, și instalațiilor (H.C.M. nr. 413/1972); în domeniul ambalajelor (Decret nr. 465/1979); recuperarea și valorificarea resurselor materiale refolosibile (Decret nr. 465/1979); în domeniul aprovizionării tehnico-materiale (Legea nr. 14/1971); în activitatea de investiții (Legea nr. 9/1980); privind calitatea produselor și serviciilor (Legea nr. 7/1977); privind regimul prețurilor (Legea nr. 19/1971); în activitatea de construcții-montaj și durabilitatea construcțiilor (Legea nr. 8/1977); cu privire la transporturi (H.C.M. nr. 2507/1969); cu privire la disciplina financiară (H.C.M. nr. 68/1970); cu privire la activitatea de comerț interior (Legea nr. 3/1971); cu privire la metrologie (Legea nr. 27/1978 și H.C.M. nr. 2489/1969); privind regimul invențiilor, inovațiilor și raționalizărilor (H.C.M. nr. 2508/1969); privind mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu (H.C.M. nr. 2508/1969); cu privire la paza bunurilor (Decret nr. 231/1979); în legătură cu încadrarea gestionarilor (H.C.M. nr. 68/1970); în legătură cu activitatea de prevenire și stingere a incendiilor (Decret nr. 232/1974 și H.C.M. nr. 2283/1969); privind încadrarea în producție a absolvenților învățămîntului superior cursuri de zi (Decret nr. 54/1975); cu privire la încadrarea în muncă a străinilor (Legea nr. 25/1969); cu privire la protecția muncii (H.C.M. nr. 2494/1969); cu privire la activitatea de personal (H.C.M. nr. 68/1970).

— **constatarea contravenției — competență:** ofițerii și subofițerii de miliție și de pompieri; șefii de serviciu și de secții, ori asimilații acestora din unitățile de stat, anume împuterniciți de conducătorul unității aflați în organizația respectivă; alte persoane anume specificate de unele acte normative.

— **procedura de constatare:** se face printr-un proces-verbal de constatare a contravenției care trebuie să cuprindă: data și locul, numele și prenumele agentului constator și ale contravenientului, domiciliul și ocupația acestuia, felul și nr. actului de identitate, descrierea faptelor încălcarea normei prin care se stabilește și se sancționează contravenția, semnătura agentului și contravenientului;

— **aplicarea sancțiunii:** se face de agentul constator dacă prin actul normativ nu se prevede altfel; de organul ierarhic superior agentului constator; dacă se plătește imediat jumătate din minimum amenzii nu se încheie proces-verbal; dacă se plătește în 48 de ore jumătate din minimum amenzii se încheie proces verbal, plata făcîndu-se și la unitățile C.E.C.

— **căi de atac:** plîngere în termen de 15 zile de la data comunicării procesului-verbal de contravenție; plîngerea suspendă executarea; partea vătămătată poate face plîngerea numai în ce privește despăgubirea stabilită pe bază de tarif;

— **soluționarea plîngerii:** de conducătorul organului din care face parte agentul constator sau de o altă persoană ierarhic superioară agentului, împuternicită de conducător; de conducătorul organului ierarhic superior dacă constatarea și sancțiunea aparține conducătorului.

8.3. Răspunderea materială și răspunderea civilă — oai de despăgubire pentru prejudiciile suferite de unitățile economice

Indiferent de sancțiunea aplicată personalului pentru faptele ilicite săvârșite din culpă, acesta este ținut să repare prejudiciul produs, fie pe calea răspunderii materiale, fie pe aceea a răspunderii civile.

a) **Răspunderea materială a personalului.** Este reglementată de Codul muncii, elementele definitorii putând fi astfel sintetizate: operează numai în cadrul raportului juridic de muncă; este limitată, cuprinzând numai paguba efectivă, nu și beneficiul nerealizat, se referă exclusiv la pagubele certe și actuale, nu și la cele viitoare; este întemeiată pe vinovăție, ce trebuie, de regulă, dovedită de unitate; implică o procedură specială; este guvernată de dispoziții legale imperative, părțile nu pot include în contractul de muncă prevederi care să ducă la agravarea sau diminuarea răspunderii.

Răspunderea materială se prezintă sub mai multe forme: personală, conjunctă, subsidiară, solidară și comună:

— **răspunderea personală** este forma caracteristică a răspunderii materiale, constituind un principiu de bază a acestei răspunderi;

— **răspunderea conjunctă** (comună) operează în situația în care paguba a fost cauzată de mai multe persoane, fiecare urmând să răspundă în funcție de măsura în care a contribuit la provocarea ei; dacă măsura în care fiecare a contribuit la provocarea pagubei nu poate fi determinată, răspunderea fiecăreia dintre persoane se stabilește proporțional cu retribuiția ei tarifară de încadrare netă de la data constatării pagubel și, dacă este cazul, și în funcție de timpul lucrat de la ultima inventariere a bunurilor.

— **răspunderea subsidiară** apare în situațiile în care o persoană cu funcție de conducere, sau de către orice persoană încadrată a contribuit, înlesnind producerea prejudiciului prin încălcarea unor atribuții de serviciu;

— **răspunderea solidară** operează în cazurile expres prevăzute de lege, așa cum este cazul art. 28 din Legea nr. 22/1968, care prevede că „persoana cu funcție de conducere precum și orice altă persoană vinovată de încadrarea, trecerea sau menținerea unei persoane în funcția de gestionar fără respectarea condițiilor de vîrstă, studii și stagiu prevăzute în articolele 3 și 38, precum și a dispozițiilor articolului 4 referitoare la antecedentele penale. răspund integral pentru pagubele cauzate de gestionar, în solidar cu acesta. Aceași răspundere o are și cel vinovat de nerespectarea dispozițiilor prevăzute în capitolul III, în limita garanției neconstituite“.

Redăm în continuare mecanismul răspunderii materiale:

— **emiterea deciziei de imputare:** conducătorul unității păgubite cu care autorul pagubel are contract de muncă; conducătorul organului ierarhic superior atunci cînd plata sau restituirea urmează a se face de conducătorul unității sau de alte persoane încadrate în muncă de organul ierarhic superior, singure sau împreună cu alte persoane; conducătorul unităților cu gestune economică fără personalitate juridică, din cadrul centralelor, întreprinderilor ori instituțiilor de stat; decizia de imputare se emite în cel mult 60 de zile de la data cînd cel în drept să o emită a luat cunoștință de producerea pagubel (nu mai tîrziu de trei ani de la data producerii pagubel); acest termen este de prescripție și se suspendă dacă înăuntrul său unitatea păgubită a formulat plîngere la organul de urmărire penală împotriva unuia sau a tuturor autorilor prejudiciului; în cazul cînd prin hotărîre definitivă a unui organ de jurisdicție se constată că paguba ce urmează a se recupera este mai mare decît aceea imputată ori că nu a fost produsă de persoana căreia i s-a imputat, organul cu competență legală va emite decizie de imputare împotriva persoanei care a provocat-o și la cuantumul ei real, în termen de 60 de zile de la data cînd a luat cunoștință de hotărîrea definitivă, dar nu mai tîrziu de 6 luni de la data cînd hotărîrea a rămas definitivă;

— **contestația:** se formulează în scris în termen de 30 de zile de la data luării la cunoștință a deciziei de imputare (termen de prescripție, fiind susceptibil de întreprindere și suspendare, putîndu-se acorda și repunerea în termen); se depune la comisia de judecată dacă prejudiciul total este de 5 000 lei; se depune la judecătoria în a cărei rază de activitate are sediul unitatea unde lucrează contestatorul, în cazurile cînd prejudiciul total depășește

5000 lei; se depune de unitatea păgubită cu întregul dosar la colegiul de jurisdicție al Curții Superioare de Control Financiar cînd paguba depășește 20.000 lei și este pricinuită de conducătorul unității socialiste cu personalitate juridică, singur sau împreună cu alte persoane; contestatorii depun sesizarea la unitatea păgubită; nu suspendă executarea.

— **titluri executorii:** decizia de imputare devine titlu executoriu din momentul comunicării scrise; angajamentul de plată luat în scris de datornic; hotărîrea comisiei de judecată dată în cauze de pînă la 1000 lei; sentința judecătorească dată în cazul cînd litigiul a depășit 1000 lei, iar hotărîrea comisiei de judecată a fost atacată la judecătoria, prin plîngere depusă la comisie; sentința judecătorească — ca instanță de prim rang — dacă nu a fost recușată; decizia tribunalului județean sau al municipiului București în cazul cînd litigiul s-a judecat în primă instanță la judecătoria și sentința acesteia a fost atacată cu recurs;

— **căi de executare silită;** prin rețineri lunare din retribuiție precum și din orice alte sume cuvenite datornicului din partea unității (premiu, sporuri, indemnizații). Nu se iau în calcul sumele primite cu destinație specială: diurnele de delegare și detașare, alocația de stat pentru copii, indemnizația de instalare a absolvenților institutelor de învățămînt-cursuri de zi, sporul de șantier, sporul pentru munca prestată în condiții deosebite; ratele nu pot fi mai mari de o treime din retribuiția tarifară lunară de încadrare, fără a putea depăși, împreună cu celelalte rețineri jumătate din această retribuiție; dacă nu se pot face rețineri din retribuiție deoarece aceasta este grevată pînă la plafonul maxim urmărilor (adică o jumătate) se poate proceda la executarea silită mobilă și imobilă în condițiile Decretului nr. 221/1960 și H.C.M. nr. 722/1960 (ambele modificate și republicate în 1969); dacă contractul de muncă se desface înainte ca datornicul să fi despăgubit unitatea și se încadrează la o altă unitate, executarea se va face de către aceasta din urmă, în aceleași condiții, pe baza transmiterii titlului executor de către organizația creditoare; în situația în care debitorul nu s-a încadrat în muncă la o altă unitate, urmărirea se face asupra oricăror bunuri ale sale, în afară de bunurile exceptate prin lege de la urmărire.

b) **Răspunderea civilă** se caracterizează prin faptul că repararea prejudiciului este integrală, putînd fi astfel sintetizată:

— **cazuri în care se aplică:** dacă fapta are caracter penal, răspunderea civilă poate funcționa alături de răspundere penală; cînd fapta nu prezintă caracterul unei infracțiuni sau a fost amnistiată, răspunderea civilă este autonomă;

— **cine judecă:** instanța penală, dacă fapta constituie infracțiune și dacă unitatea figurează ca parte civilă; cînd fapta nu este infracțiune sau cînd a fost amnistiată competența aparține instanțelor civile (judecătoria și tribunal);

— **constituirea ca parte civilă:** alăturarea acțiunii civile celei penale este posibilă în orice cauză penală; constituirea ca parte civilă se poate face în tot cursul urmăririi penale și în prima instanță numai pînă la citirea actului de inculpare; partea civilă poate renunța la exercitarea acțiunii civile în procesul penal; constituirea ca parte civilă se face din oficiu, cînd persoana vătămată este o unitate socialistă;

— **recursul:** se formulează în scris și se introduce în termen de 10 zile de la dezbaterile sau de la pronunțarea pentru cei prezenți și de la comunicare pentru ceilalți;

— **hotărîrea definitivă:** sentința penală nerecurată; decizia penală a tribunalului dată în urma recursului formulat de părți;

— **căi de executare silită:** poprirea, care este obligatorie pentru creanțele de pînă la 3 000 lei; urmărirea mobilă și imobilă.

8.4. Răspunderea organelor de conducere

Cînd am prezentat conceptul de mecanism economic am insistat asupra faptului că atribuirea de largi atribuții organelor de conducere ale întreprinderilor este însoțită de răspunderea acestora, care poate îmbrăca forme diferite, în funcție de natura faptei ilicite și de organul care a săvîrșit-o.

a) **Răspunderea consiliului oamenilor muncii.** Răspunderea acestui organ de conducere colectivă este reglementată de Legea nr. 5/1978, care prevede că :

— consiliile oamenilor muncii răspund în fața adunărilor generale de modul cum s-au realizat sarcinile de plan și măsurile cu privire la asigurarea condițiilor de muncă ale personalului muncitor, precum și pentru îndeplinirea tuturor atribuțiilor ce îi revin (art. 58);

— consiliile oamenilor muncii răspund de activitatea unităților respective față de conducerea colectivă a organului ierarhic superior; totodată, fiecare membru răspunde în fața organului de conducere colectivă din care face parte, precum și față de oamenii muncii care l-au ales, atît pentru îndeplinirea sarcinilor ce-i sînt repartizate, cît și pentru întreaga activitate a unității (art. 59).

Din textele prezentate rezultă că legea nu are în vedere o răspundere materială a membrilor Consiliului oamenilor muncii, ci de o răspundere specială, proprie, care se poate materializa sub diferite forme: sancțiuni disciplinare retragerea calității de membru al C.O.M. etc.

b) **Răspunderea biroului executiv** este reglementată de Legea nr. 5/1958, care la art. 38 prevede că „Membrii biroului executiv al consiliului oamenilor muncii răspund pentru buna gospodărire și folosire a tuturor mijloacelor materiale și financiare ale unității și respectarea prevederilor legale în adoptarea hotărîrilor de orice fel. Membrii biroului executiv al consiliului oamenilor muncii au, potrivit Codului muncii, **răspunderea materială colectivă** pentru pagubele cauzate unității din vina lor; răspunderea membrilor biroului executiv pentru hotărîrile adoptate nu exclude răspunderea directorului și contabilului șef“.

Așadar, spre deosebire de membrii consiliului oamenilor muncii, membrii biroului executiv au și o răspundere materială pentru faptele ilicite cauzatoare de prejudicii. Evident, răspunderea nu operează față de acei membri care au votat împotriva sau au fost absenți cînd s-a luat hotărîrea ilicită.

c) **Răspunderea directorului.** Legea nr. 5/1978, la art. 38, alin. final, stabilește că „directorul și contabilul șef răspund de respectarea disciplinei de plan, contractuale și financiare, de luarea măsurilor pentru asigurarea integrității avutului obștesc, dezvoltarea și gospodărirea eficientă a bunurilor încredințate, avînd obligația de a refuza, în condițiile legii, orice operație patrimonială care contravine dispozițiilor legale“. Textul citat se întregeste cu prevederile din alte acte normative și cu prevederile Codului penal, în situația în care faptele ilicite săvîrșite de director constituie infracțiuni.

Desigur că directorul de întreprindere răspunde, în primul rînd, de măsurile pe care le ia și pentru modul în care traduce în viață deciziile luate de organul colectiv de conducere cu privire la buna organizare a proceselor de muncă, pentru calitatea produselor fabricate și pentru respectarea întocmai a obligațiilor contractuale asumate.

Considerăm util să redăm în continuare cele mai frecvente fapte ilicite sancționate prin legi speciale; astfel, directorul răspunde :

— pentru faptele ilicite pe care le săvîrșește fiind atrasă răspunderea sa atît față de unitate cît și față de terț (art. 35, alineat final Decretul nr. 31/1954);

— de organizarea evidenței la fiecare loc de muncă, în ateliere, secții, fabrici și la nivelul unității economice (art. 2 frază finală H.C.M. nr. 1885/1970);

— răspunde pentru pagubele cauzate de gestionar în legătură cu gestiunea sa, în solidar cu acesta, dacă este vinovat de încadrarea, trecerea sau menținerea unei persoane în funcția de gestionar, fără respectarea condițiilor de vîrstă, studii, stagiu (prevăzute de art. 3 și 38 din Legea nr. 22/1969) precum și a celor referitoare la antecedentele penale (art. 28 alin. I din Legea nr. 22/1969);

— răspunde, în limita valorii pagubei în gestiune neacoperită de autorul direct al ei și din momentul constatării insolabilității acestuia, dacă se face vinovat de încadrarea sau trecerea unei persoane în funcția de gestionar sau din subordinea gestionarului fără avizul scris al acestuia ori al celorlalți co-gestionari (art. 30, alin. I, lit. a din Legea nr. 22/1969); aceeași răspundere o are și în cazurile în care se face vinovat de neînlocuirea unui gestionar sau a unei persoane din subordinea gestionarului dacă a fost avertizat în scris și motivat că nu-și îndeplinește atribuțiile în mod corespunzător, nu ia măsuri pentru stabilirea și acoperirea pagubelor din gestiune sau nu ia măsuri de inventariere a bunurilor în termenele și în condițiile legii în situația în care prin aceasta a contribuit la cauzarea pagubei;

— răspunde material și integral pentru suma plătită persoanei încadrate drept despăgubire pentru concediul nefectuat (art. 19/4 din Legea nr. 28/1967);

— răspunde pentru nerealizarea deplină a măsurilor de protecția muncii la nivelul întreprinderii (art. 8 Legea nr. 5/1965).

d) **Răspunderea contabilului șef.** Din textul citat mai sus (art. 38, din Legea nr. 5/1978) rezultă că pentru nerespectarea disciplinei de plan, contractuale și financiare, precum și pentru neasigurarea integrității și buna gospodărire a valorilor materiale și bănești, alături de director răspunde și contabilul șef.

Prin H.C.M. nr. 1885/1970, cu privire la organizarea și conducerea contabilității, art. 9, s-a statuat că șeful contabil „răspunde disciplinar, administrativ sau penal, după caz, precum și material, în conformitate cu dispozițiile legale, pentru neîndeplinirea atribuțiilor ce-i revin“, în executarea prevederilor actului normativ citat.

dr. Al. DETEȘAN
dr. Dumitru POROJAN

INTREPRINDEREA DE UTILAJE GRELE PENTRU CONSTRUCȚII BASARABI — JUD. CONSTANȚA

Telefon : 918/11497 ; 912/34120

TELEX 014519 CONT 30.17.32.50.30.407 B.I. C-ȚA
oferă piese de schimb pentru :

- Excavatoare familia Castor
- Excavatoare S 3602
- Excavatoare import D 141, E 302, E 2503, EKG 81, EKG 81, EKG4, 6
- Buldozere S 1500, DET 250
- Autogreder DZ 98 U
- Autoscreper Moaz
- Autoîncărcător L34, L3P, L2
- Autobasculante Belaz, Tatra, Kraz
- Alte utilaje construcții import

COOPERATIVA „ARTA CROITORILOR“ — BACAU are disponibile

3 — trei — celule C.I.P.S. — M. 10 pentru post trafe de
6 KWA — fără uzură

Aspecte privind validitatea garanțiilor asumate de terțe persoane în favoarea gestionarilor

În vederea recuperării cât mai grabnice și mai sigure a pagubelor produse avutului obștesc de către gestionari, Legea nr. 22/1969, a instituit, printre alte măsuri și garanții, și posibilitatea constituirii de către terțe persoane a unor obligații față de unitatea socialistă de a acoperi prejudiciile ce s-ar cauza de gestionar, fie integral, fie pentru o sumă determinată (art. 10 lit. c din lege). Art. 11 alin. 1 din actul normativ citat prevede că o asemenea garanție se face prin contract încheiat în scris, iar alin. 2 aduce precizarea că asemenea garanție nu este admisă reciproc între gestionari și că aceeași persoană nu poate constitui garanție pentru mai mulți gestionari. În Legea nr. 22/1969 nu se găsesc alte prevederi referitoare la validitatea și valabilitatea obligațiilor asumate de terți pentru garantarea gestionarilor deși asemenea garanții sînt mult uzitate în unitățile economice socialiste.

● Cu privire la validitate se impun următoarele lămuriri și precizări.

Potrivit prevederilor art. 105, 129, 133 și 147 din Codul familiei, minorii, interzișii și reprezentanții lor legali nu pot garanta obligația altor persoane. Prin consecință și în cazul de față, unitatea socialistă are îndatorirea de a obține garanția scrisă numai de la persoane majore și care au capacitatea de folosință și de exercițiu deplină. Minorul, chiar încadrat în muncă, nu-și poate asuma în mod valabil o asemenea garanție.

Asumarea garanției în favoarea unității pentru acoperirea eventualelor pagube produse de gestionar fiind un act juridic, este susceptibil de anulare atunci cînd consimțămîntul autorului a fost dat prin eroare, smuls prin violență sau surprins prin dol (viclenie), potrivit celor cuprinse în art. 953 cod. civ. Desigur că în materia de față vicille de consimțămînt se întîlnesc foarte rar și vor fi invocate și mai rar, dar nu este mai puțin adevărat că unitatea în favoarea căreia este asumată această garanție trebuie să fie vigilentă ca voința autorului să nu fie afectată de manoperele dolosive sau comportarea gestionarului interesat. În felul acesta se vor evita eventuale acțiuni în anulare.

● În ce privește valabilitatea garanției trebuie știut că potrivit practicii constante a Tribunalului Suprem, care are în vedere natura acestei garanții materiale, ea este valabilă numai în raport cu unitatea socialistă în favoarea căreia a fost constituită. Așadar, la încadrarea în funcția de gestionar compartimentul financiar, trebuie să pretindă gestionarului ca persoana garantă să-și asume obligația față de noua unitate, întrucît garanția asumată față de o altă unitate nu este operantă. În schimb, dacă are loc o mutare a gestionarului de la un sector la altul sau de la o altă unitate la alta, dar în cadrul aceleiași organizații socialiste, garanția terțului își produce efecte (Trib. Suprem, dec. pen. nr. 398/1970).

De asemenea, răspunderea garanțiilor pentru plata despăgubirii, datorată eventual de o persoană în activitatea sa gestionară, încetează odată funcția respectivă în unitate și nu poate fi extinsă la o perioadă de timp în care, după primirea unei gestiuni în altă organizație socialistă, persoana în cauză revine la locul inițial de lucru, ca gestionar (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 2687/1975).

Dr. C. JORNESCU

Efectele controlului administrativ asupra controlului jurisdicțional

În vederea asigurării unei cât mai depline legalități, sistemul nostru de drept instituie un ansamblu de norme potrivit cărora activitățile unităților socialiste sînt supuse unui întreg control: politic, administrativ și judiciar. Aceste forme de control nu se exclud, ele se împletesc ori se desfășoară paralel iar efectele lor se interferează și se conjugă. În cele ce urmează evidențiem influența controlului exercitat de administrație (control propriu și ierarhic superior) asupra controlului judiciar exercitat de organe judecătorești ori de comisiile de judecată.

Este cunoscut că potrivit prevederilor cu caracter principal cuprinse în art. 172 alin. 2 din Codul muncii, persoanelor încadrate în muncă li se asigură dreptul de a contesta măsurile pe care le consideră nelegale și posibilitatea de a cere restabilirea drepturilor încălcate în concretizarea acestor dispoziții art. 110 din același act normativ prevede că persoana care consideră că imputarea sau reținerea a fost făcută fără temei sau cu încălcarea legii se poate adresa cu contestație la organul jurisdicțional competent. Sesizarea celui în cauză are drept efect declanșarea controlului jurisdicțional, în virtutea căreia organul respectiv este investit de lege în competență de a controla temeinicia și legalitatea actului sau a măsurii unității și eventual a-l anula cînd constată că este ne-temeinic sau nelegal.

Osebit de calea jurisdicțională, aleasă prin contestația adresată organului de jurisdicție, persoana încadrată, în baza dreptului său de petiționare prevăzut și garantat de art. 34 din Constituție, poate formula o cerere reclamație sau sesizare la unitatea emitentă a deciziei, la orice organ superior de stat, de partid, la syndicate ori prese. În conformitate cu prevederile Legii nr. 1/1978, organele de stat care primesc sesizarea (cererea, reclamația etc.) sînt datorate a o rezolva, procedînd la verificarea celor arătate, declanșînd astfel un control administrativ. În măsura în care, urmare verificărilor efectuate, se stabilește că suma prevăzută în decizia de imputare nu este datorată în tot sau în parte, unitatea emitentă, din oficiu, sau pe baza dispoziției primite de la organul ierarhic superior, poate și trebuie să procedeze la revocarea totală sau parțială, după caz, a deciziei de imputare.

Care sînt efectele revocării survenite în cursul litigiului declanșat de contestația celui în cauză împotriva aceleiași decizii de imputare ?

Organul de jurisdicție, însărcinat a efectua controlul judiciar asupra actelor administrației, va examina în primul rînd regularitatea revocării adică dacă actul a fost emis de organul competent, dacă au fost respectate condițiile de formă legale etc. și în caz afirmativ va soluționa cauza în raport de noua valoare a prejudiciului, în cazul în care a avut loc o modificare a acestuia. Desigur că în cazul cînd organul administrației, ca urmare a controlului, a revocat integral decizia de imputare, organul de jurisdicție va închide dosarul.

În cazul în care organul de jurisdicție a soluționat cauza definitiv în sensul respingerii în tot sau în parte a contestației nu mai este posibilă revocarea deciziei de imputare deoarece într-o asemenea situație operează autoritatea de lucru judecat.

J. COSTIN

Practică arbitrală

Prescripție

● **Prescripție extinctivă. Penalități pentru livrarea cu întârziere a produselor destinate exportului.** Potrivit art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, dreptul la acțiune prin care se pretinde plata unor penalități se stinge prin prescripție dacă nu a fost executat în termen de 6 luni.

Conform art. 4 alin. ultim din același decret termenul de prescripție de 6 luni nu este aplicabil în raporturile dintre întreprinderile de stat pentru comerțul exterior și unitățile socialiste furnizoare de mărfuri pentru export sau beneficiare ale produselor importate.

Cum, în speță s-au stabilit asemenea raporturi, reclamanta fiind o întreprindere de comerț exterior, iar pârta o unitate socialistă furnizoare de mărfuri pentru export, s-a considerat că termenul de prescripție aplicabil este de 18 luni, conform art. 3 din decret.

Susținerea întreprinderii de comerț exterior potrivit căreia în speță s-au stabilit raporturi de furnizare internă supuse reglementării legii contractelor economice nu a fost reținută întrucât textul art. 4 alin. ultim din Decretul nr. 167/1958 nu condiționează aplicarea termenului de 18 luni de existența unor raporturi de comerț exterior, ci prevăd aplicarea acestuia în raportul dintre întreprinderile de stat pentru comerțul exterior și organizațiile socialiste furnizoare de mărfuri pentru export. (Dec. P.A.S. nr. 519/1982).

● **Penalități pentru nerestituirea în termen a ambalajelor. Prescripție.** În principiu, penalitățile pentru nerestituirea în termen a ambalajelor curg, între altele, cel mai târziu, până la îndeplinirea termenului de prescripție a dreptului de a cere restituirea lor în natură, potrivit normelor de reglementare a prescripției.

În cazul raporturilor juridice stabilite între unități de stat, ambalajele se află numai în administrarea directă a furnizorului și deci, nu implică în circulația lor schimbarea dreptului de proprietate socialistă de stat.

Cînd prin acțiune o organizație socialistă de stat valorifică dreptul de administrare directă asupra unui bun, împotriva unei alte organizații socialiste de stat, dreptul la acțiune este supus prescripției de 18 luni prevăzută de art. 3 din Decretul nr. 167/1958, întrucât art. 21 din decret, nu exceptează de la aplicarea acestuia, acțiunea privitoare la dreptul de administrare directă.

Așa fiind, la împlinirea termenului de prescripție a dreptului la acțiune pentru restituirea în natură a ambalajelor, nu se mai puteau obține penalități pentru nerestituirea în termen a ambalajelor. (Decizia P.A.S. nr. 376/1982).

● **Acțiune arbitrală. Prescripție. Repunere în termen.** Potrivit art. 13 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, organele arbitrale pot, în cazul cînd constată ca fiind temeinic justificate cauzele pentru care termenul de prescripție a fost depășit, să dispună rezolvarea acțiunii ori să încuviințeze executarea silită.

La alin. 2 al art. 19 se prevede că cererea de repunere în termen va putea fi făcută numai în termen de o lună de la încetarea cauzelor care justifică depășirea termenului de prescripție.

În speță, o cerere reconvențională nu a ajuns la arbitraj din motive neimputabile petiționarei și aceasta a luat cunoștință de faptul că cererea respectivă nu a fost înregistrată la arbitraj, numai la primirea adresei din partea organului arbitral prin care a fost îndrumată să introducă acțiune separată.

În aceste condiții și avînd în vedere faptul că reclamanta a introdus acțiune în termen de o lună de la data cînd a cunoscut faptul că cererea sa reconvențională s-a pierdut, organul arbitral a fost îndreptățită să facă aplicațiunea art. 19 alin. 2 din Decretul nr. 167/1958 și să admită cererea de repunere în termen. (Dec. P.A.S. nr. 436/1982).

Forță majoră

● **Neexecutarea obligațiilor contractuale din motive de forță majoră. Constatare.** Potrivit art. 46 din Legea contractelor economice nr. 71/1969 modificată și completată prin Legea nr. 3/1979, unitatea socialistă a cărei obligație contractuală nu poate fi executată din cauză de forță majoră, constatată potrivit legii, este apărută de răspundere și are obligația să aducă la cunoștința celeilalte părți imposibilitatea de executare intervenită, în termen de 5 zile de la data apariției acestei cauze, și să-i comunice actele doveditoare în termen de cel mult 15 zile de la aceeași dată.

Conform alin 2 al aceluiași articol cazurile de forță majoră se analizează și se confirmă de către Comitetul de Stat al Planificării pentru produse ale căror balanțe se aprobă prin planul național unic de dezvoltare economico-socială și de către Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlul Gospodării Fondurilor Fixe, pentru produsele ce fac obiectul celorlalte balanțe.

În aceste condiții, unitatea socialistă ale cărei obligații contractuale nu pot fi executate datorită unui caz de forță majoră trebuie să solicite organului competent ca acestea să fie analizat și confirmat.

În speță, pârta a solicitat Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodării Fondurilor Fixe confirmarea cazului de forță majoră, constînd în lipsa materiilor prime din import, în conformitate cu art. 46 alin. 2 din Legea contractelor economice, iar confirmarea primită prin rezoluția pusă pe memoriul acestuia, a fost dată avîndu-se în vedere întreaga situație relatată de pîrt în legătură cu împrejurarea care a determinat imposibilitatea executării obligațiilor sale contractuale.

În consecință, s-a stabilit că această confirmare a cazului de forță majoră de către MATMCGFF, primită de pîrt, este de natură să-l exonereze de răspundere pentru neexecutarea obligațiilor contractuale (Dec. P.A.S. nr. 575/1982).

● **Forța majoră.** Potrivit art. 46 alin. 1 din Legea contractelor economice nr. 71/1969, modificată și completată prin Legea nr. 3/1979, unitatea socialistă a cărei obligație contractuală nu poate fi executată este apărută de răspundere în caz de forță majoră.

Cazurile de forță majoră se analizează și se confirmă de către Comitetul de Stat al Planificării, pentru produsele ale căror balanțe se aprobă prin planul național unic de dezvoltare economico-socială și de către Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlul Gospodării Fondurilor Fixe, pentru produsele ce fac obiectul celorlalte balanțe.

Fiind neîndeplinită această condiție specială pentru confirmarea forței majore, ce ar fi determinat la produsul planificat în cauză, restanța penalizată, nu s-a putut face aplicarea efectului exonerator de răspundere pentru neexecutarea contractului. (Dec. P.A.S. nr. 322/1982).

● **Nelivrare deșeurilor de hirtie. Cauze neexoneratoare de răspundere.** Eventuala neconcordanță dintre sarcinile de plan și posibilitățile reale ale furnizorului nu se pot înlătura decît prin modificarea repartiției.

În lipsa unei asemenea modificări, cantitățile de deșeurii prevăzute în contract, în temeiul actului de planificare, erau obligatorii, iar pentru nelivrarea lor integrală furnizorul este ținut răspunzător.

Angajarea răspunderii furnizorului numai în raport de posibilitățile reale invocate de acesta, ar echivala cu o modificare a sarcinii de plan de către organul arbitral, ceea ce nu este admisibil. (Dec. P.A.S. nr. 366/1982).

M. BARTOC, E. POPA

● **ION STAMATE** — București, întreabă care este regimul legal al sporului de șantier. Potrivit art. 69 din Legea nr. 57/1974, poate primi spor de șantier: personalul nelocalnic (numai muncitori calificați, personal tehnic, economic și de specialitate) care își desfășoară activitatea la lucrări de prospecțiuni și explorări geologice, studii și cercetări hidrologice, topografice, în unele unități petroliere noi sau în dezvoltare, ori în alte unități cu condiții similare; personalul nelocalnic de pe șantierele de construcții-montaj; personalul aparținând altor unități care este trimis să execute lucrări de montaj, punere în funcție a unor obiective de importanță deosebită. Prin personal nelocalnic se înțelege personalul care își are domiciliul la o distanță de peste 10 km de localitatea unde lucrează și nu are posibilitatea să se înapoieze zilnic la domiciliul său după orele de program, fiind cazat prin grija unității în baracamente ori clădiri proprii sau închiriate de aceasta. Distanța de 10 km se calculează între centrele celor două localități. Prin domiciliu se înțelege locul unde persoana are așezarea sa reală, unde locuiește în mod legal și efectiv. Cei care nu posedă ordin de repartizare sau contract de închiriere dar care totuși locuiesc efectiv ca tolerați în localitatea unde se află locul de muncă au calitatea de localnici și nu beneficiază de acest spor. Posibilitatea persoanelor respective de a se înapoia zilnic la domiciliu, după orele de program, se stabilește de conducerea fiecărei unități în funcție de distanță și de orarul mijloacelor de transport existente. Aprecierea este de competența exclusivă a administrației și nu intră sub controlul organelor de jurisdicție a muncii. În cazul când personalul nelocalnic are posibilitatea să se întoarcă zilnic la domiciliul său nu primește spor de șantier. Sporul se poate acorda indiferent de durata contractului de muncă (determinată sau nedeterminată), ca și în perioada de încercare. Unitățile, cuantumul net al acestui spor, categoriile de personal precum și numărul maxim de personal muncitor care poate primi spor de șantier se stabilesc anual prin planul național unic de dezvoltare economico-socială. Sporul de șantier se plătește lunar fie în sume fixe (lei/zi), caz în care se calculează în raport de numărul de zile calendaristice în care beneficiarul a fost prezent în unitate, fie în anumite procente din retribuția tarifară, situație în care sporul se stabilește în raport de timpul efectiv lucrat în cursul lunii respective, corespunzător duratei legale a timpului de muncă și se ia în calculul retribuției medii în baza

căreia se stabilește indemnizația pentru concediul de odihnă. Nu este inclus în retribuția medie ce servește drept bază de calcul pentru stabilirea despăgubirilor în cazul anulării, suspendării din funcție sau a anulării desfacerii contractului de muncă. Nu se ia în calculul ajutoarelor pentru incapacitate temporară de muncă. Nu poate forma obiect al reținerii în cadrul răspunderii materiale. Sporul de șantier rămâne neschimbat și nu este influențat de adaosul sau diminuarea retribuției și nici în cazul când s-a redus retribuția în baza art. 100 alin. 1 lit. c din Codul muncii ca sancțiune disciplinară.

● **PETRE VASILESCU** — Brașov, ne întreabă care este modalitatea de livrare a produselor agrozootehnice. Art. 36 din Legea nr. 71/1969 prevede că în cazul unor produse agrozootehnice producătorii și beneficiarii sunt obligați să asigure predarea, recepția și primirea acestora, la termenele din graficele de livrare stabilite prin contract. Același text prevede, în continuare că producătorii sunt obligați să predea la cel mai apropiat centru de colectare produsele agrozootehnice ușor alterabile, în cazul în care beneficiarul nu s-a prezentat, conform graficelor, pentru recepție. Predarea se face pe baza recepției efectuate de centrul de colectare în prezența unui delegat al consiliului popular local sau altui delegat neutru, competent. Centrele de colectare sunt obligate să recepționeze, să preia și să valorifice aceste produse. Producătorul răspunde pentru pagubele cauzate ca urmare a nepredării la timp a produselor centrului de colectare cel mai apropiat. Așadar, produsele agrozootehnice au un regim propriu de livrare datorită naturii lor perisabile, care, pentru a se evita pagube materiale, trebuie riguros respectat, începând cu faza de stabilire a graficelor privind termenele și până la ultimul act de executare — preluarea efectivă a cantităților contractate.

● **VOICU NANU** — Brăila, se interesează cu privire la consecințele transferării dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător. Art. 41 din Legea nr. 71/1969 prevede că mărfurile trec în administrarea directă sau proprietatea unității beneficiare, după caz: pe data predării produselor către unitatea beneficiară; pe data predării produselor către organizația de transport, în cazul în care expedierea produselor este în sarcina unității furni-

zoare; pe data trecerii produselor în custodia unității furnizoare, cu acordul unității beneficiare și în condițiile legii. Consecințele trecerii mărfurilor în administrarea directă sau, după caz, în proprietatea întreprinderii beneficiare sunt stabilite prin alin. 2 al textului citat.

● **ÎNTEPRINDEREA DE SPUME POLIURETANICE, Timișoara** — Patru exemplare au fost expediate (coletul 1014) la 7 mai, iar celelalte șase la 9 iunie a.c.

● **INSTITUTUL DE CERCETARE ȘI PROIECTARE TEHNOLOGII STICLĂ ȘI CERAMICĂ FINĂ, PLOIEȘTI** — Coletul poștal nr. 2149 din 23 martie a.c. a cuprins și lucrarea solicitată de dv. Serviciul difuzare din cadrul I.S.I.A.P. v-a răspuns cu scrisoarea nr. 4395 din 5 iunie a.c.

● **COMBINATUL DE CELULOZĂ ȘI HIRTIE „VRANCEA”, Adjud** — Lucrarea „Legislația întreprinderii de la A la Z” a fost difuzată abonaților care au achitat contravaloarea ei înainte de comunicarea tirajului către tipografie.

● **AUTOBAZA I MARĂ, Brașov** — S-a expeditat coletul poștal nr. 5232 din 14 aprilie a.c. pe adresa dv. Serviciul poștal local trebuia să vă elibereze dv. coletul respectiv.

● **MARIA BUCUR, Iași** — Cînd și cu ce document ați despus suma respectivă?

COOPERATIVA MEȘTEȘUGĂREASCĂ „CĂLIMANUL” TOPLIȚA

oferă:

- Căzi baie 1200 buc. 7
- Căzi baie 1500 buc. 8
- Minere pollester pt. valize buc. 2450
- Susținător minere buc. 9800
- Cirlige casetă buc. 3800
- Freze cu vidia pentru lemn buc. 6
- Minere mobilă plastic buc. 3000
- Stofă mobilă mp. 77
- Serlac India kg. 800
- Bronz auriu kg. 500